UDHËZIME PËR ORGANIZATAT E SEKTORIT QYTETAR PËR PUNËS ME TË RINJ DHE FËMIJËT ME EKSPERIENCËN E RRUGËVE NË BALLKANIN PERËNDIMOR

Ky botim është krijuar përmes projektit " At-Risk Youth of Social Exclisusion " i financuar nga Bashkimi Evropian. Bashkimi Europian nuk do të ndajë pikëpamjet e paraqitura në publikim.

UDHËZIME PËR ORGANIZATAT E SEKTORIT QYTETAR PËR PUNËS ME TË RINJ DHE FËMIJËT ME EKSPERIENCËN E RRUGËVE NË BALLKANIN PERËNDIMOR

Autor:

Dr. Sci. Meliha Bijedić

Publikuar nga: Asocijacija Margina, 2017

Të drejtat e autorsisë © Asocijacija Margina, 2017

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet, të ruhet në një sistem rikthimi ose të transmetohet në asnjë formë ose me çfarëdo mjeti, elektronik, mekanik, fotokopjim, incizim ose ndryshe, pa lejen paraprake të pronarëve të të drejtave të autorit.

Ky botim është krijuar përmes projektit "Youth at Risk fromSocial Exclusion" i financuar nga Bashkimi Evropian. Bashkimi Europian nuk do të ndajë pikëpamjet e paraqitura në publikim.

Përmbajtja

Lista e shkurtesave 7

PËRMBLEDHJE 8

Hyrje 8

Fjalor me përkufizime 9

VËSHTRIM/PASQYRË 11

Dokumentet ndërkombëtare detyruese 14

Kuadri ligjor i vendeve të Ballkanit Perëndimor 16

PARIMET DHE VLERAT E PËRGJITHSHME, KODI I SJELLJES 19

Parimet etike për të punuar me fëmijë dhe të rinj 21

Kodi i Sjelljes 22

A: Përgjegjësia për Vetën 22

B: Përgjegjësia për Fëmijë dhe Rini me përvojë në rrugë dhe familjet e tyre 22

C: Përgjegjësia ndaj kolegëve 22

D: Përgjegjësia ndaj punëdhënësve 23

E: Përgjegjësia ndaj profesionit 23

F: Përgjegjësia ndaj shoqërisë 23

LLOJET E SERRBIMEVE QË DUHEN SIGURUAR NGA OShC-të 24

PROCEDURAT DHE UDHZUESIT 28

Procedurat e përgjithshme për identifikimin, ndihmën e menjëhershme dhe referimin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë 28

Rolet dhe përgjegjësitë e punonjësve të përfshirë në Identifikimin, Ndihmën e Menjëhershme dhe Referimin e Fëmijëve dhe Rinisë me Përvojë në Rrugë 28

Procedurat për identifikimin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë 30

Kush janë fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë? 30

Procesi i identifikimit të drejtpërdrejtë në rrugë nga ekipet e afarizmit 30

Procesi i identifikimit në rrugë nga ekipe të terrenit 31

Vlerësimi fillestar i fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë 31

Kontakti i parë midis ekipit të Outreach dhe një fëmijë/i ri me përvojë në rrugë 32

Kontakti i parë kur fëmija/i ri shoqërohet nga të rriturit 32
Vlerësimi i kontaktit të parë 33
Menytë e pyetjeve 34
Plani i ndërhyrjes individuale 35
Plani i ndërhyrjes afatgjatë dhe puna me familjen 36
Monitorimi dhe Vlerësimi 36
Grupet e interesit 37
Bashkëpunimi ndërmjet palëve të interesit 42
Përgjegjësitë, kualifikimet themelore, kompetencat dhe vlerat e nevojshme për praktikuesit 43
Karakteristikat e një punëtori efektiv për fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë 44
Njohuri, aftësi dhe qëndrimet 44
Njohuritë 44
Aftësitë 44
Qëndrimet 44
Mbajtja e shënimeve dhe raportimi 44
Prioritetet 45
Sistemet e mbajtjes së shënimeve dhe raportimit 45
Format e marrjes 45
Shënime për përparimin e çështjes 45
Mbajtja dhe raportimi efektiv i regjistrave 46
Përfundim 47
Shtojcat 49
Shtojca 1 49
Shtojca 2 51

Lista e shkurtesave

WBC/VBP – Western Balkan Countries/Vendet e Ballkanit Perëndimor

B&H/B&H - Bosnia and Herzegovina/Bosnia dhe Hercegovina

FB&H/FB&H - Federation of Bosnia and Herzegovina/Federata e Bosnjës dhe Hercegovinës

QPS/QPS - Center for social work/Qendra për Punë Sociale

CSO/OShC – Civil Society Organization/Organizata për Shoqëri Civile

PËRMBLEDHJE

Pamja e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë në Vendet e Ballkanit Perëndimor (VBP) paraqet një problem të madh shoqëror, i cili kërkon involvim absolut të organizatave qeveritare dhe joqeveritare. Duke marrë parasysh që asnjë WBC nuk ka zhvilluar një mbështetje sistematike strukturore për këtë popullsi të fëmijëve dhe se deri më tani Organizatat e Shoqërisë Civile (OShC) janë njohur si një partner i rëndësishëm në ofrimin e shërbimeve për fëmijët në rrezik dhe prindërit e tyre, qëllimi i këtij materiali është që të udhëheqë OSHC-të në ofrimin e shërbimeve për fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë. OSHC-të janë përgjegjëse për organizimin e aktiviteteve në terren, koordinimin dhe mbikëqyrjen me qëllim të sigurimit të cilësisë së shërbimeve, kryerjen e punës në një mënyrë cilësore dhe për të siguruar që çdo institucion në rrjet të përmbushë detyrimet e tyre në përputhje me fushëveprimin e tyre e punës.

Një pasqyrë e dokumenteve ndërkombëtare dhe kombëtare përmban detyrime të shteteve, që lidhen me luftimin e shfrytëzimit të fëmijëve, dhunës dhe trafikimit të qenieve njerëzore, si dhe sigurimin e mbështetjes maksimale në realizimin e të drejtave themelore në interesin më të mirë të fëmijëve. Përveç parimeve të përgjithshme, vlerave dhe kodit të sjelljes, Udhëzimet paraqesin identifikimin, trajtimin dhe shërbimet shtesë që mund të ofrohen për fëmijët me përvojë në rrugë. Ata kanë nevojë për ndërhyrje unike që dallohen nga ndërhyrjet për fëmijët dhe të rinjtë e prekshëm.

Deri më tani, nuk ka bashkëpunim të koordinuar dhe të vazhdueshëm midis aktorëve të përfshirë në procesin e mbrojtjes. Ofruesit e shërbimeve shërbejnë brenda juridiksionit të tyre dhe nuk kontribuojnë në zgjidhjet sistematike për të ndihmuar fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë. Në Udhëzimet, theksohet rëndësia e veçantë e pjesëmarrjes së secilës palë të interesuar dhe kontributi i tyre në bashkëpunimin ndërsektorial, me qëllim të sigurimit të mbrojtjes adekuate të fëmijëve, si dhe rëndësia e nënshkrimit të një marrëveshje formale bashkëpunimi mes tyre (Protokolli, Memorandumi i Mirëkuptimit, etj).

Hyrje

Ky Udhëzues u zhvillua si pjesë e aktiviteteve të organizatave joqeveritare që kanë vite përvojë në mbështetjen e të rinjve në rrezik të përjashtimit social, të mbledhur rreth një projekti "ARYSE – At-Risk Youth Social Empowerment", i cili synon të përmirësojë politikat dhe praktikat e qeverisjes dhe organizatat joqeveritare, në lidhje me grupet e ndryshme të të rinjve. Një nga aktivitetet e përbashkëta është zhvillimi i standardeve të ofrimit të shërbimeve sociale për OJQ-të që punojnë me të rinjtë në rrezik të përjashtimit social, të zbatueshëm në Ballkanin Perëndimor.

Konsideron procedurat për mbrojtjen e fëmijëve dhe të rinjve me përvojat e rrugëve, të cilat përfshijnë identifikimin, referimin, udhëzimet e trajtimit dhe kujdesin e kësaj popullate të re në rrezik, dhe i dedikohet profesionistëve të OSHC-ve dhe të gjithë atyre që punojnë me këtë kategori në Perëndimore Vendet e Ballkanit (Bosnja dhe Hercegovina, Serbia, Maqedonia, Mali i Zi, Shqipëria dhe Kosova). Udhëzuesi është dizajnuar që të përdoret nga punëtorët e qasjes në rrugë, si dhe nga njerëz të tjerë të cilët janë të shqetësuar për fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë, por mund të mos kenë pasur përvojë të mëparshme në ofrimin e shërbimeve direkte.

Qëllimi i Udhëzuesit është që të sigurojë udhëzime në interesin më të mirë të fëmijëve dhe të rinjve në përputhje me instrumentet kombëtare dhe ndërkombëtare që sigurojnë mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, veçanërisht ato në nevojë dhe/ose nën rrezikun e dhunës dhe forma të ndryshme e abuzimit.

Informacioni dhe shembujt praktikë për udhëzimin u ofruan nga një numër i madh individësh dhe organizatash që kanë punuar me këtë çështje në vendet e Ballkanit Perëndimor.

Ky udhëzues është krijuar për stafin e Organizatave të Shoqërisë Civile (OSHC) si dhe për ofruesit e tjerë të shërbimeve qeveritare të cilët vijnë në kontakt me të rinjtë me aftësi të rrugës dhe të cilët janë të detyruar të ndërmarrin masa për identifikimin dhe adresimin e nevojave të të rinjve me përvojën e rrugës. Në veçanti, është menduar për:
» Zyrtarët për Mbrojtjen e Fëmijëve në Njësitë Vendore;
» Punonjësit e policisë së shtetit, shërbimet sociale në kuadër të bashkive lokale në qendrat ditore, shërbimet sociale shtetërore, shkollat dhe institucionet e tjera arsimore (psikologët, pedagogët) dhe shërbimet shëndetësore;
» Profesionistë të tjerë të kujdesit për fëmijët të përfshirë në situatën e rrugës, në mënyrë që ata të jenë më të pajisur (me njohuri dhe aftësi) për t'iu përgjigjur nevojave të fëmijëve me përvojë në rrugë.

Qëllimi kryesor i këtij Udhëzimi është të mundësojë një mbrojtje më të mirë të fëmijëve dhe të rinjve në rrezik të përjashtimit social. Mbrojtja dhe promovimi i mirëqenies së fëmijëve përcaktohet për qëllimet e këtij udhëzimi si:
» Mbrojtja e fëmijëve nga keqtrajtimi;
» Parandalimi i dëmtimit të shëndetit të fëmijëve ose zhvillimit;
» Sigurimi se fëmijët po rriten në rrethana që janë në përputhje me sigurimin e kujdesit të sigurt dhe efektiv;
» Marrja e rolit për t'u mundësuar këtyre fëmijëve që të kenë shanse optimale të jetës dhe të hyjnë me sukses në moshën e rritur.

Fjalor me përkufizime

Fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë janë fëmijë nën moshën 18 vjeç, të cilët kanë lidhje me rrugë, zakonisht për shkak të jetesës dhe/ose punimit atje edhe në baza sezonale ose kalimtare.

Ky përkufizim përfshin:
» Fëmijët dhe të rinjtë në situata të lypjes, të cilët janë ose vetë ose me të tjerët, duke përfshirë edhe duke u kryer, të cilët mund të ofrojnë objekte ose shërbime për një tarifë token;
» Fëmijët dhe të rinjtë që punojnë në mënyrë joformale në rrugë, në aktivitete të tilla si mbledhja e plastikës ose metalit për riciklim, ose si shitës të rrugëve;
» Fëmijët dhe të rinjtë në rrugë, ose shitjen e sendeve për anëtarët e publikut në vende të tilla si semaforët, bare/kafene apo në vende të largëta të rrugës, ose shitur shërbime të tilla si parkimi, mbajtja e bagazhit (porter) ose ndriçimi i këpucëve;
» Fëmijët e përfshirë në aktivitete seksuale për përfitime ekonomike;
» Fëmijët në konflikt me ligjin të cilët janë të përfshirë në krime në rrugë, si për shembull transporti apo shitja e drogës.

Lypja përcaktohet si "një varg aktivitetesh ku një individ kërkon një të huaj për para në bazë të të qenit i varfër ose që ka nevojë për dhurata bamirëse për arsye shëndetësore ose fetare. Lypësit gjithashtu mund të shesin sende të vogla, të tilla si pluhuri ose lule, në këmbim të parave që mund të kenë pak të bëjnë me vlerën e sendit për shitje."[1] Sigurimi i shërbimeve token, të tilla si larja e xhamave, shfaqjet, këndimi ose mund të përfshihet gjithashtu këtu edhe një instrument muzikor, si dhe grumbullimi i mbeturinave metalike dhe mallrave të tjera të riciklueshme, drejtimi i makinave në vende parkimi dhe kthimi i karrocave në supermarkete.[2]

Trafikimi i qenieve njerëzore është një fenomen social aq i vjetër sa njerëzimi. Ajo ishte e rregulluar ligjërisht për herë të parë vetëm në vitin 1926 në Konventën për ndalimin e skllavërisë dhe Protokollin e Konventës për ndalimin e skllavërisë që nga viti 1953. Këto dokumente e definojnë skllavërinë si status ose pozitë të një individi mbi të cilin atributet e pronës janë ose disa prej tyre "dhe tregtia e skllevërve i referohej" të gjitha veprimeve të privimit nga liria, blerjes ose asgjësimit të një individi për ta kthyer atë në mallra; të gjitha aktet e blerjes së mallrave me qëllim të shitjes ose shkëmbimit të tyre; të gjitha aktet e shitjes ose të këmbimit të mallrave për t'u shitur apo shkëmbyer; çdo veprim i skllevërve të tregtisë ose të transportit ".

Ndërhyrja. Në këto Udhëzime, një ndërhyrje përkufizohet si një veprim apo veprimtari që ndihmon në parandalimin, modifikimin e sjelljes ose trajtimin e problemeve që lidhen me fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë.
Shërbimet. Funksionet e sektorëve të ndryshëm të shërbimeve që përfshijnë ndihmë, mundësi dhe përfitime më të vazhdueshme për fëmijët e rrugës sesa programet. Për shembull, shërbimet shëndetësore (ekzaminimi mjekësor, kujdesi emergjent dhe imunizimet) dhe shërbimet arsimore.
Mbrojtja e fëmijëve është pjesë e ruajtjes dhe promovimit të mirëqenies. Kjo i referohet aktivitetit që është ndërmarrë për të mbrojtur fëmijët e veçantë që vuajnë ose që kanë gjasa të vuajnë dëm të konsiderueshëm.
Monitorimi është procesi i mbledhjes së informacionit për atë që po ndodh në një komunitet dhe në aktivitetet e programit. Është një vlerësim sistematik dhe i vazhdueshëm i progresit gjatë një periudhe të caktuar kohe.

[1] ILO, A rapid assessment of bonded labour in domestic work and begging in Pakistan, 2004.
[2] Save the Children (2011). Regional Report on Child Begging: Prevalence, Prevention and Suppression of Child Begging. Save the Children Prevention of Child Exploitation in South East Europe.

Monitorimi i komunitetit ofron informata për çështje të tilla si numri i fëmijëve të rinj në rrugë, problemet më serioze shëndetësore në zonë etj.

Vlerësimi është mjeti me të cilin mund të bëhet një gjykim për vlerën ose vlerën e diçkaje - në këtë rast, për vlerën e mbrojtjes së fëmijëve dhe të rinjve me përvojën në rrugë. Është metoda e vlerësimit të asaj që është arritur (rezultati) dhe se si është arritur (procesi). Ai kërkon të shikojë në mënyrë kritike në ndërhyrje, duke vlerësuar si meritat dhe mangësitë e tij, ashtu edhe duke identifikuar se si mund të përmirësohet në mënyrë që të bëhet më efikas dhe efektiv. Rekomandimet mbi ndryshimet që mund të bëhen për të përmirësuar mbrojtjen janë bërë si rezultat i një vlerësimi. Nëse punëtorët e mbrojtjes zbatojnë ndryshimet, atëherë vlerësimi mund të konsiderohet se ka pasur një ndikim të madh në idenë e përmirësimit të sistemit të kujdesit për këtë grup vulneabile. Në anën tjetër, nëse bëhen vetëm ndryshime të vogla, atëherë vlerësimi mund të shihet se ka pasur pak ndikim.

Organizatat e Shoqërisë Civile (OShC) OSHC-të janë organizata vullnetare me qeverisje dhe drejtim që vijnë nga qytetarë ose anëtarë të zonave zgjedhore, pa pjesëmarrje apo përfaqësim të konsiderueshëm nga qeveria. OSHC-të punojnë në një gamë të gjerë çështjesh të lidhura me fëmijët. Disa partneritete, për shembull, përqendrohen në forcimin e sistemeve të mbrojtjes së fëmijëve në lidhje me dhunën dhe abuzimin seksual, ndërsa të tjerët zbatojnë strategji për përmirësimin e aksesit në shërbimet shëndetësore bazë për nënat dhe fëmijët.

VËSHTRIM/PASQYRË

Fenomeni i fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë, një problem social që shkakton cenueshmëri, ka një histori të gjatë në botë dhe kohët e fundit është rritur në Vendet e Ballkanit Perëndimor (WBC) për shkak të faktorëve të ndryshëm që gjenden në zonat e mëdha urbane të zhvillimit vende. Problemi është përkeqësuar anembanë globit në vitet e fundit për shkak të problemeve ekonomike, ndryshimeve politike, trazirave civile, rritjes së ndarjeve dhe konflikteve në familje, përhapjes epidemike të sëmundjeve dhe fatkeqësive natyrore.

Të rinjtë me përvojë në rrugë kërcënohen nga ndarja nga familja e tyre, dhe mungesa e higjenës dhe mungesës së arsimit. Ata ndeshen me varfërinë dhe disa rreziqe të tjera që kanë efekt shkatërrues në shëndetin e tyre. Ata përballen me urinë, kequshqyerjen, problemet e higjienës, mungesën e shëndetit mendor, zhvillimin e vonuar dhe më pak arritje në arsim. Prandaj, rënie të ndjeshme në performancën e tyre sociale (Boswell, 1988, ndaj Zarezadeh, 2013).

Ekziston një spektër i gjerë i të rinjve me përvojë në rrugë me kushte të ndryshme të jetës sipas organizatave ndërkombëtare (UNICEF dhe agjencitë ndërkombëtare të të rinjve me përvojë në rrugë), këta të rinj mund të kategorizohen në katër grupe në bazë të statusit të tyre jetësor:
» Ata që nuk kanë shtëpi dhe familje dhe jetojnë në rrugë;
» Ata që posedojnë shtëpi dhe familje, por, për një arsye, ata kanë ndarë familjen e tyre dhe jetojnë në grupe të vogla dhe mbështeten ndonjëherë nga grupi i lidhur;
» Ata që mbahen në qendra të caktuara, por kanë jetuar më parë në një status të pastrehë dhe kërcënohen që të kthehen në situata të caktuara;
» Të rinjtë që jetojnë në familje, por, për arsye të ndryshme, kryesisht varfëri, kalojnë disa net dhe shumë orë të ditës në sheshe.

Ky grup është gjithashtu i ndarë në dy nëngrupe:
» Ata që bëjnë aktivitete të ndryshme si shitja e luleve dhe gazetave, në kërkim të kazanëve të vegjël, lustrim të këpucëve etj. Në rrugë. Ato përbëjnë punën dhe të rinjtë me përvojë në rrugë;
» Ata që ose vetë ose që shoqërojnë prindërit e tyre kënaqen me lypje dhe disa prej tyre, në një moshë shumë të vogël, abuzohen dhe i kanë shpërfytyruar pjesët e trupit.

Të gjithë këta fëmijë dhe të rinj posedojnë tiparin e mëposhtëm të përbashkët, edhe pse dallojnë në disa mënyra: ata e kalojnë shumicën e kohës në rrugë; ata janë të privuar nga të drejtat e tyre themelore, të cilat janë: arsimi, higjiena, ushqimi dhe siguria; për shkak të pranisë së tyre të gjatë në rrugë, ata përjetojnë shumë probleme.

Në shumë raste, fëmijët detyrohen të luten dhe të marrin një shumë të caktuar parash për prindërit dhe/ose palët e treta. Është konstatuar se, në shumë raste, këta fëmijë nuk janë të përfshirë në asnjë sistem arsimor dhe nuk kanë sigurim shëndetësor. Shumë prej këtyre

fëmijëve nuk janë regjistruar në regjistrin e lindjeve. Fëmijët që luten dhe jetojnë në rrugë janë të ekspozuar ndaj rrezikut për t'u shfrytëzuar, skllavëruar ose trafikuar ekonomikisht dhe seksualisht.

Prevalenca e lypjes së fëmijëve dhe regjistrimi i rasteve të lypjes së fëmijëve paraqesin aspektet e ndërsjellta të problemit: aftësia për të kuptuar dhe rishikuar përhapjen e këtij fenomeni varet nga metodologjia e përdorur në regjistrimin e rasteve të lypjes së fëmijëve dhe cilësinë e regjistrave. Hulumtimi i kryer në kuadër të projektit "Parandalimi i Shfrytëzimit të Fëmijëve në Evropën Juglindore"[3] tregon që institucionet relevante nuk i regjistrojnë rastet e lypësisë të fëmijëve si kategori të ndara. Prandaj, është e pamundur të vendoset me siguri mbizotërimi i këtij fenomenoni.

Profesionistët (punonjësit socialë, pedagogët socialë ...) dhe agjencitë kanë luajtur një rol vendimtar në punën me të rinjtë me përvojën e rrugës përmes angazhimit të tyre në ofrimin e shërbimeve, kërkimit dhe avokimit për këtë grup të prekshëm. Në shumicën e rasteve ata janë pjesë e një ekipi multidisiplinar që punon për shkak të të rinjve me përvojë në rrugë. Në shumicën e WBC (Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Serbi, Mal të Zi) ekzistojnë organizata që ofrojnë ndërhyrje të specializuara përmes mbështetjes dhe këshillimit të personalizuar për të siguruar që këta fëmijë të kenë qasje të plotë në shërbimet bazë. Ata gjithashtu përpiqen të minimizojnë efektet negative të privimeve duke u ofruar shërbime të specializuara të tilla si këshillimi psikosocial, mbështetja për abuzimin e drogës, terapitë e traumave, fuqizimin përmes sportit, mekanizmat e ankesave dhe raportimit dhe shërbimet mbështetëse që mund të ndihmojnë fëmijën të ri posaçërisht me shërbimet familjare dhe lokale të komunitetit. Ndërhyrjet e personalizuara dhe të personalizuara nga punonjësit socialë mund të bëjnë një rrugë të gjatë në përmirësimin e qasjes në shërbimet bazë dhe në sigurimin e interesave më të mira të fëmijëve të lidhur me rrugë.

Problemi i fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë është një nga problemet e përbashkëta të të gjitha vendeve të rajonit. Është e rëndësishme të theksohet lypja si aktiviteti kyç që përdoret për shfrytëzimin ekonomik të fëmijëve. Institucionet nga të gjitha vendet kanë analizuar praninë e këtij fenomeni përmes projekteve të ndryshme, shkaqet që çojnë në një formë të tillë të shfrytëzimit të fëmijëve, masat e marra nga autoritetet kompetente, rekomandimet, por nuk kanë krijuar mbrojtje formale institucionale. Një ndryshim i madh në zgjidhjen e kësaj çështjeje është bërë nga Shqipëria, e cila ka zhvilluar një manual për mbrojtjen e sistemit dhe Bosnja dhe Hercegovina, e cila ka një Protokoll për trajtimin e rasteve të lypjes, por këto dy vende ende kanë shumë pengesa në kuptimin e zbatimit më të gjerë të akteve të miratuara në të gjithë territorin e vendit, kështu që në zbatimin e rregulloreve ligjore dhe sanksioneve për të rriturit që merren me shfrytëzimin e fëmijëve.

[3] Shpëtimi i Raportit Rajonal të Fëmijëve mbi Lëminë e Fëmijëve zbuloi se palët e interesuara më së shumti e përcaktuan lypjen si "mënyrë për të siguruar përfitime materiale, pavarësisht nëse është fëmija që kërkon ose kërkon drejtpërsëdrejti ose siguron përfitime materiale duke provuar mëshirë [...] ose një person tjetër që shfrytëzon një fëmijë për këtë qëllim. Save the Children (2011). Raport rajonal mbi lutjen e fëmijëve: Prevalenca, parandalimi dhe shtypja e lutjes së fëmijëve. Ruaj Parandalimin e Fëmijëve të Shfrytëzimit të Fëmijëve në Evropën Juglindore.

Dokumentet ndërkombëtare detyruese

Ky udhëzim pasqyron parimet e përfshira në **Konventën për të Drejtat e Fëmijës**[4], e cila përbën instrumentin më të rëndësishëm ndërkombëtar. Sipas Konventës, shtetet nënshkruese janë të detyruara të ofrojnë mbrojtje dhe kujdes për çdo fëmijë, të nevojshëm për mirëqenien e fëmijës, dhe për të ndërmarrë për këtë qëllim të gjitha masat e nevojshme ligjore dhe administrative, duke marrë parasysh të drejtat dhe përgjegjësitë e prindërve të fëmijës , kujdestarët ligjorë ose çdo person tjetër që është ligjërisht përgjegjës për fëmijën. Shtetet në Ballkanin Perëndimor janë të angazhuar për zbatimin e Konventës, dhe për të mbrojtur dhe siguruar të drejtat e fëmijëve.[5]

Dokumentet që detyrojnë vendet nënshkruese për të mbrojtur fëmijët nga shfrytëzimi i punës, trafikimi dhe forma të tjera të abuzimit janë:
» Konventa Suplementare e OKB-së për Heqjen e Skllavërisë;
» Protokolli i OKB-së për Parandalimin, Shtypjen dhe Ndëshkimin e Trafikimit të Personave, veçanërisht;
» Gratë dhe fëmijët (Protokolli i Palermos - sipas Konventës së OKB kundër;
» Krimi i organizuar transnacional);
» Konventa Ndërkombëtare e OKB-së për Mbrojtjen e të Drejtave të të Gjithë Migrantëve;
» Punëtorët dhe Familjet e tyre;
» Konventa e ONP mbi moshën minimale për qasje në punësim;
» Konventa e ILO-s mbi format më të këqija të punës së fëmijëve.

Konventa për Heqjen e Skllavërisë[6] - fëmija "është dorëzuar nga prindërit e tij/saj" me qëllim shfrytëzimin; duke lypur si skllevër si kushte:
» Protokolli i KDF për shitjen e fëmijëve - fëmija" transferohet nga çdo person ose grup ";
» Konventa e ILO-s mbi punën e detyruar - fëmija është" i detyruar të kryejë ", me anë të" shtrëngimit ";
» Çështja e" detyruar "kundër lypjes" të lirë ";
» Mënyra më e keqe e Punës së Fëmijëve - skllavëria, prostitucioni, aktivitetet e paligjshme (ndalimi)," puna që ... mund të dëmtojë shëndetin, sigurinë ose moralin e fëmijëve ";
» Rrallë një përmendje e veçantë e shfrytëzimit apo abuzimit përmes lypjes;
» Duhet të zbatohet standardi më i lartë i së drejtës ndërkombëtare.

[4] Konventa e OKB-së për të Drejtat e Fëmijës, 1990, Art. 1. http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm
[5] Kryqëzimi i dispozitave të ndryshme mbi të Drejtat e Fëmijës në lidhje me shfrytëzimin dhe përgjegjësinë e Shtetit:
Art. 5 - Respektoni përgjegjësitë, të drejtat dhe detyrat e prindërve ... të ofroni ... drejtimin dhe udhëzimin e duhur në ushtrimin e fëmijës nga të drejtat.
Art. 27.3 - Marrja e masave të duhura për të ndihmuar prindërit ... dhe ... në rast nevoje ofrojnë ndihmë materiale dhe programe mbështetëse, veçanërisht në lidhje me ushqimin, veshmbathjen dhe strehimin.
Art. 32 - Mbrojtja e fëmijës nga kryerja e veprimeve të rrezikshme, ose puna që ndërhyn me edukimin e fëmijës ose është e dëmshme për shëndetin ose zhvillimin fizik, mendor, shpirtëror, moral apo shoqëror.
Art. 36 - Mbrojeni fëmijën nga të gjitha format e tjera të shfrytëzimit.
[6] Konventa Suplementare e OKB-së për Heqjen e Skllavërisë, Tregëtinë e Skllevërve dhe Institucionet dhe Praktikat e ngjashme me Skllavërinë, 1956. http://www2.ohchr.org/english/law/slavetrade.htm

Këshilli i Evropës: Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut (1950)[7]
Art. 4 ka të bëjë me fëmijët që janë të detyruar të luten duke ndaluar skllavërinë, robërinë dhe punën e detyruar ose të detyruar. Art. 14 mbron të drejtat e romëve dhe pakicave të tjera, duke ndaluar diskriminimin për çfarëdo arsye, duke përfshirë racën, origjinën kombëtare ose sociale.

Karta Sociale Evropiane[8] (1961, e rishikuar 1966) siguron të drejtat e fëmijëve për mbrojtje sociale, ligjore dhe ekonomike dhe i detyron qeveritë të mbrojnë fëmijët nga neglizhenca, dhuna dhe shfrytëzimi. Art. 7 për punën e fëmijëve. Neni 17 i detyron shtetet të dënojnë forma të ndryshme të dhunës kundër fëmijëve në ligj dhe në praktikë.

Këshilli i Evropës: Konventa mbi Veprimin kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore (2005)[9] përfshin fëmijët dhe të rriturit, dhe trafikimin e brendshëm dhe ndërkufitar. Ajo mbulon rrjetet e trafikimit përmes informacionit dhe familjeve, si dhe grupet e organizuara kriminale.

Karta e BE për të Drejtat Themelore[10]
Art. 5 mbulon skllavërinë, skllavërinë, punën e detyruar dhe trafikimin dhe Art. 21 mosdiskriminimi.

Direktiva e BE-së për parandalimin dhe luftimin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe mbrojtjen e viktimave të saj (2011, që do të transpozohet deri më 6 prill 2013 nga të gjithë vendet anëtare të BE-së, përveç Danimarkës)[11]
Preambula (11): Direktiva miraton një koncept më të gjerë të trafikimit të qenieve njerëzore:

"Lypja e detyruar duhet të kuptohet si një formë e punës së detyruar ose shërbimeve siç përcaktohet në Konventën nr. 29 të ILO-s të vitit 1930 lidhur me punën e detyruar ose të detyrueshme.[12] Prandaj, shfrytëzimi i lypjes, duke përfshirë përdorimin e një personi të varur nga trafikimi për lypje, fushëveprimi i përkufizimit të trafikimit të qenieve njerëzore vetëm kur ndodhin të gjitha elementet e punës së detyruar ose të shërbimeve. [...] kur fëmija është i shqetësuar, asnjë pëlqim i mundshëm nuk duhet të konsiderohet i vlefshëm. "[...]

"Shprehja" shfrytëzimi i veprimtarive kriminale "duhet të kuptohet si shfrytëzimi i një personi për të kryer, ndër të tjera, marrje-marrje, heqje dyqanesh, trafik droge dhe veprimtari të tjera të ngjashme të cilat janë subjekt i gjobave dhe përfitim financiar".

---

[7] Këshilli i Evropës, Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore, e ndryshuar me Protokollet Nr. 11 dhe 14, 4 Nëntor 1950, ETS 5, në dispozicion në: http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b04.html [qasur më 25 nëntor 2017]
[8] Këshilli i Evropës: Komiteti Evropian për të Drejtat Sociale, Karta Sociale Evropiane (e rishikuar) - Konkluzionet 2008 (Vëllimi 1), 2008, në dispozicion në: http://www.refworld.org/docid/4b28f3772.html [qasur më 25 nëntor 2017]
[9] Konventa e Këshillit të Evropës mbi Veprimin kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore CETS Nr .: 197, 2005. http: // conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/197.htm
[10] Bashkimi Evropian: Komisioni Evropian, raporti i vitit 2014 mbi zbatimin e Kartës së BE-së për të Drejtat Themelore, 8 maj 2015, në dispozicion në: http://www.refworld.org/docid/55af67dc4.html [qasur më 25 nëntor 2017]
[11] Direktiva 2011/36/BE e Parlamentit Europian dhe e Këshillit e datës 5 prill 2011 mbi parandalimin dhe luftimin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe mbrojtjen e viktimave të tij, si dhe zëvendësimin e Vendimit Kuadër të Këshillit 2002/629/JHA. në dispozicion në: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:jl0058 [Hapur më 25 nëntor 2017]
[12] ILO (1999) Convention on the Worst Forms of Child Labour. http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C182

Neni 2.3: Lypja si një formë e punës së detyruar ose shërbimeve në kuadër të përcaktimit të Trafikimit të Direktivës.
Art. 4.2: Ndëshkime të rënda në rastin e një viktime që është fëmijë ose ndodhet në një situatë të rrezikshme.

Kuadri ligjor i vendeve të Ballkanit Perëndimor

Një numër i madh i dokumenteve kombëtare legjislative dhe strategjike janë relevante në këtë fushë dhe rrjedhimisht ndikojnë në pozitën dhe ushtrimin e të drejtave të këtij grupi fëmijësh. Ligjet për ndalimin e diskriminimit, të cilat zbatohen në të gjitha WBC, përcaktojnë parimin e barazisë për të gjithë fëmijët. Ligjet për mbrojtjen sociale njohin arritjen e sigurisë minimale materiale, eliminimin e pasojave të përjashtimit social dhe mbrojtjen nga abuzimi, neglizhimi dhe shfrytëzimi, përmes shërbimeve të përcaktuara dhe të drejtës për ndihmë materiale, e cila është shumë modeste në të gjitha vendet dhe e kufizuar nga kapaciteti e institucioneve për të ofruar këtë lloj ndihme. Veçanërisht relevante janë ligjet që rregullojnë qytetarët, kujdesin shëndetësor, arsimin, vendbanimin, qëndrimin e imigrantëve të paligjshëm, ligjet e azilit, dhe ligjet dhe marrëveshjet e ri-pranimit. Për më tepër, janë paraqitur ligjet për mbrojtjen e fëmijëve dhe të rinjve në gjashtë vende të Ballkanit Perëndimor.

Bosnja dhe Hercegovina	Për shkak të kompleksitetit të organizimit politik dhe administrativ të shtetit (dy entitete, dhjetë kantone dhe një distrikt administrativ, secila me autonomi buxhetore dhe administrative), ka mospërputhje në zbatimin e të drejtave të fëmijës në të gjithë vendin, në përmbushjen e të drejtat e tyre në varësi të vendbanimit të tyre. Kushtetuta Bosnja dhe Hercegovina (B&H), si akti më i lartë ligjor, përcaktoi dispozitat e tij që B&H dhe të dy njësitë do të siguronin nivelin më të lartë të të drejtave dhe lirive themelore të njohura ndërkombëtarisht. Marrja e të drejtave dhe lirive të përcaktuara në këtë Kushtetutë ose në marrëveshjet ndërkombëtare të përcaktuara në shtojca dhe në Kushtetutë, do të sigurohet për të gjithë personat në BH pa diskriminim mbi asnjë bazë, si gjinia, raca, ngjyra, gjuha, feja, mendime të tjera, origjinë kombëtare ose sociale, bashkim me pakicën kombëtare, pronë, lindje apo status tjetër. Kushtetuta në nenin 2 paragrafi 2 përshkruan përparësinë e zbatimit të Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut dhe Protokolleve të saj në lidhje me legjislacionin kombëtar dhe i detyron të gjitha institucionet/institucionet kombëtare të zbatojnë atë drejtpërsëdrejti në rast të një vendim tjetër nga ai kombëtar. Në Bosnjë dhe Hercegovinë, të rinjtë me aftësi të rrugës njihen në Ligjin për Mbrojtjen Sociale të Republikës së Serbisë dhe në Ligjin për Mbrojtjen Sociale të Qarkut të Brçkos, por jo në Ligjin për Mbrojtjen Sociale të FB&H. Kujdes për ta i takon departamenteve të mbrojtjes sociale. Në FB&H, disa prej tyre mund të gjenden si përfitues të mbrojtjes sociale, por sipas kodeve të tjera të përdoruesve, si: një fëmijë pa kujdes prindëror, një

	fëmijë të lënë pas dore të arsimuar, një fëmijë të arsimuar ose një fëmijë zhvillimi i të cilave pengohet nga rrethanat familiare. Ligjet kryesore në këtë vend janë: » Kushtetuta e B&H (" Gazeta zyrtare B&H ", nr. 25/09); » Ligji familjar FB&H), RS, BD; » Ligji Kornizë për Arsimin Fillor dhe të Mesëm në B&H (dhe ligjet e njësive dhe ligjeve kantonale, si dhe Ligji për Arsimin në Qarkun e Brçkos); » Ligji për Bazat e Mbrojtjes Sociale, Mbrojtja e Viktimave të Luftës Civile dhe Mbrojtja e Familjeve me Fëmijë FB&H, RS, BD.
Serbia	» Kushtetuta e Republikës së Serbisë ("Gazeta zyrtare RS", nr. 98/06); » Ligji për ndalimin e diskriminimit ("Gazeta zyrtare RS", nr. 22/2009); » Ligji për mbrojtjen sociale (Gazeta zyrtare RS), nr. 24/2011); » E drejta familjare ("Gazeta zyrtare", nr. 18/2005 i 72/2011); » Ligji për kujdesin shëndetësor (Gazeta zyrtare RS), nr. 107/2005, 72/2009 - dhe etj. 88/2010, 99/2010 dhe 57/2011); » Strategjia Kombëtare për Parandalimin dhe Mbrojtjen e Fëmijëve nga Dhuna ("Gazeta Zyrtare", Nr. 122/2008); » Një protokoll gjithëpërfshirës për mbrojtjen e fëmijëve kundër abuzimit dhe neglizhencës (Konkluzion i Konfirmimit Nr. 05: 5196/2005, 25.08.2005).
Mali i Zi	» Ligji për mbrojtjen sociale dhe të fëmijëve ("Gazeta Zyrtare MN", nr. 27/2013, 1/2015, 42/2015, 47/2015, 56/2016, 66/2016, 1/2017, 31/2017 - , 42/2017 i 50/2017); » Ligji për ndalimin e diskriminimit ("Gazeta Zyrtare MN", Nr. 46/2010); » Ligji për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje ("Gazeta Zyrtare MN", Nr. 46/2010, Neni 152 i Ligjit - 40/2011-1; » Kodi Penal ("Gazeta Zyrtare MN", Nr.70/2003, 13/2004, 47/2006 i dhe "Gazeta Zyrtare MN", Nr. 40/2008 i 25/2010); » Ligji për Rendin dhe Paqen Publike ("Gazeta Zyrtare MN", Nr. 40/2011-1.).
Maqedonia	» Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë, ("Gazeta Zyrtare" e RM, Nr. 52/91, Neni 22 (2)); » Ligji për Mbrojtjen Sociale ("Gazeta Zyrtare" e RM, nr 79); » Ligji për Familjen, ("Gazeta Zyrtare"e RM, Nr. 80/92, 9/96, 38/04, 33/06 i 84/08, Neni 10 (2), Neni 16); » Ligji për kujdesin shëndetësor, ("Gazeta zyrtare" të RM, Nr. 38/91, 46/93, 55/95, 10/04, 84/05, 111/05, 65/06, 5/07, 77/08 i 67/09); » Ligji për Mbrojtjen Sociale, ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë"nr. 50/1997); » Ligji për marrëdhënie pune, ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 80/2003, 62/05).
Kosova	» Ligji për Shërbimet Sociale dhe Familjare, (Nr. 02/L-17); » Ligji për Skemën e Ndihmës Sociale në Kosovë, (LIGJI Nr. 2003/15); » Ligji për Mbështetjen Materiale Familjeve të Fëmijëve me Aftësi të Kufizuara, (LIGJI NR.03/L-022); » Ligji për Punë, (Ligji Nr. 03/L -212); » Mbrojtja e Shëndetit të Punonjësve dhe e Mjedisit të Punës si dhe të Ligjit të Punës (Ligji Nr. 2003/19); » Ligji për Mbrojtjen nga Dhuna në Familje, (Ligji Nr. 03/L-182); » Ligji për Familjen (LIGJI NR.2004/32).

Shqipëria	» Kodi Penal, (Ligji Nr. 7895); » Kodi i Procedurës Penale, (Ligji Nr. 7905); » Kodi Civil, (Ligji Nr. 7850); » Kodi i Familjes, (Ligji Nr. 9062); » Kodi i Punës, (Ligji Nr. 7961); » Mbrojtja e të Drejtave të Fëmijës, (Ligji Nr. 10347); » Mbrojtja kundër diskriminimit, (Ligji Nr. 10221); » Masat kundër Dhunës në Familje, (Ligji Nr. 9669); » Arsimi parauniversitar, (Ligji Nr. 7952); » Azil në Republikën e Shqipërisë, (Ligji Nr. 8432); » Integrimi dhe Reunioni i Familjes i Personave me Azil në Republikën e Shqipërisë, (Ligji Nr. 9098); » Mbrojtja e të Miturve, Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 384.

Legjislacioni në të gjitha WBC nuk arriti të njohë çështjen e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë dhe të reagojë në mënyrë të përshtatshme duke krijuar kushte për të mbrojtur fëmijët nga kjo formë e shfrytëzimit ekonomik. Termat "përvoja në rrugë" ose "lypja e fëmijëve" nuk ekzistojnë në legjislacion, në vend të kësaj si mënyra e kryerjes së një vepre penale, veprave komunale, veprave të rendit publik etj; si qëllim i kryerjes së një vepre penale (trafikimi i qenieve njerëzore, shpërfillja dhe abuzimi i të miturit); dhe si mënyra në të cilën është kryer veprimi i ndaluar kundër një pale tjetër (abuzimi i të drejtave prindërore).

Gjithashtu, masat ligjore ekzistuese kanë provuar se janë joefektive, madje edhe zbatimi i vazhdueshëm i ligjit nuk do të mund të shtypte fenomenin e lypjes së fëmijëve. Në WBC imponimi i dënimeve dhe dënimeve të përcaktuara me ligj do të përkeqësonte problemin, meqenëse shpesh është e pamundur të mblidhen gjoba të konsiderueshme për shkak të statusit social të familjeve.

PARIMET DHE VLERAT E PËRGJITHSHME, KODI I SJELLJES

Konventa e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijëve ofron një kornizë të bazuar në të drejta për ndërhyrje në jetën e fëmijëve, përfshirë fëmijët që jetojnë dhe punojnë në rrugë. Ekzistojnë dy parime kryesore:

1. Mbrojtja, e cila është arsyeja kryesore për të ndërhyrë në jetën e fëmijëve që jetojnë dhe punojnë në rrugë, dhe përfshin mbrojtje të menjëhershme nga rreziku, abuzimi dhe shfrytëzimi, por gjithashtu mbulon qasje më proaktive afatgjata, të krijuara për të promovuar zhvillimin të aftësive dhe njohurive të fëmijëve, të ndërtojnë struktura mbështetëse për fëmijët dhe të zvogëlojnë ndjeshmërinë e tyre.

2. Pjesëmarrja, një e drejtë njerëzore me një rëndësi të veçantë për fëmijët që jetojnë dhe punojnë në rrugë që kujdesen për veten e tyre dhe janë kështu burimet kryesore të informacionit për situatat dhe nevojat e tyre. Prandaj e bën të domosdoshme dëgjimin e fëmijëve dhe inkurajimin e pjesëmarrjes së tyre gjatë hartimit, zbatimit dhe vlerësimit të ndërhyrjeve të çdo shërbimi të destinuar për ta.[13]

Nga dy parimet e lartpërmendura në trajtimin e kësaj kategorie të të rinjve në rrezik, lindin parimet e mëposhtme:

Interesi më i mirë i fëmijës

Të gjitha aktivitetet, masat dhe vendimet, të cilat merren gjatë procesit të identifikimit, ndihmës së drejtpërdrejtë dhe kujdesit për fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë, duhet të bazohen në interesat më të mira të fëmijës.

Qasja për respektimin e të drejtave të fëmijëve

Qasja bazuar në të drejtat trajtohet në parimin që të gjithë fëmijët, pa marrë parasysh statusin e tyre ekonomik, racën, seksin me ngjyrën e lëkurës, gjuhën, fenë, kombësinë, përkatësinë etnike, kategorinë shoqërore, aftësinë e kufizuar ose ndonjë status tjetër kanë të drejta të barabarta dhe mbrojtje të barabartë nga vendi. Mbi bazën e këtij parimi, fëmijët që kanë përvojë në rrugë nuk duhet të konsiderohen si problem social, por si qenie njerëzore, me potencialin për të kontribuar në zhvillimin pozitiv të shoqërisë. Ata duhet t'u mundësohen të marrin pjesë aktive në të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me to dhe duhet t'i fuqizojnë ata të ngrejnë zërin për ushtrimin e plotë të të drejtave të tyre. Fëmijët duan të mendojnë, të trajtohen me respekt, të kenë marrëdhënie të qëndrueshme me profesionistë të vendosur me mirëbesim dhe vazhdimësi. Prandaj, të gjitha veprimet dhe hapat që duhen ndërmarrë për të

[13] UNICEF, 2004. Kuadri për mbrojtjen, kujdesin dhe përkrahjen e jetimëve dhe fëmijëve të cenueshëm që jetojnë në një botë me HIV dhe AIDS. New York: UNICEF

mbrojtur fëmijët në një situatë rruge sigurojnë të drejtën e tyre për të marrë pjesë në planifikim, zhvillim dhe vlerësim.

Mbrojtja e fëmijëve është përgjegjësi e të gjitha strukturave

Ky parim bazohet në përgjegjësinë e të gjithë personave që janë në kontakt me fëmijë siç janë mësuesit dhe pedagogët, mjekët, infermierët, policia, punonjësit socialë, psikologët e shkollës, punonjësit e OJQ-ve, vullnetarët e shërbimit, administratorët socialë, punonjësit e mbrojtjes së fëmijëve, etj. parimi bazohet gjithashtu në një qasje multidisiplinare, ku nevojiten gjithnjë e më shumë ekspertë për të kuptuar plotësisht situatën dhe nevojat e fëmijës. Për këtë arsye, kushdo që është në kontakt me fëmijën duhet të luajë një rol aktiv në identifikimin e problemeve, gjetjen e zgjidhjeve dhe ofrimin e ndihmës konkrete në një mënyrë të koordinuar dhe bashkëpunuese. Të gjitha institucionet dhe profesionistët duhet të dinë dhe të kenë role të qarta për veprim efektiv dhe ato të profesionistëve të tjerë me të cilët duhet të bashkëpunojnë.

Njohja e një fëmije ose një i ri si individ

Childdo fëmijë dhe situata e tij/saj janë të veçanta, dhe, në përputhje me rrethanat, puna me fëmijët në rrugë duhet të udhëhiqet nga parimi që ky grup i fëmijëve nuk është homogjen. Ky parim merr parasysh shumë interesin e zgjidhjes së problemeve, i cili ndryshon nga një situatë në tjetrën. Në shumicën e këtyre fëmijëve ka një shkelje të shumëfishtë të të drejtave të tyre gjatë procesit të rritjes, gjë që shpesh vjen nga një mjedis familjar. Për këtë arsye, çdo ndërhyrje individuale për një fëmijë të caktuar duhet të marrë parasysh situatën individuale në mënyrë që të ndajë më së miri trajektoren e përvojës së fëmijës me rrugë, dhe në përputhje me rrethanat të ndërhyjë në atë mënyrë.

Familja dhe ri-integrimi si përparësi e parë

Familja duhet të jetë përparësia e parë që duhet të merret parasysh sa herë që hartohen plane afatgjata për mbrojtjen e fëmijëve dhe riintegrimin e tyre. Familja mbetet një mjedis natyror për rritjen, mirëqenien dhe mbrojtjen e fëmijës, kështu që duhet të bëhen të gjitha përpjekjet për forcimin e familjes dhe përgatitjen e bazës që fëmija të qëndrojë ose të kthehet te prindërit ose kur nuk është e mundur me të afërmit e tij/saj. Konsiderimi i largimit të një fëmije nga një familje do të zbatohet vetëm në rastet kur prindërit biologjikë dhe/ose të afërmit konsiderohen si një rrezik sigurie dhe ndikim i keq për mirëqenien afatgjatë të një fëmije.

Personeli që punon me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë duhet të kontrollohet dhe trajnohet siç duhet në punën e kujdesit për fëmijë dhe të rinjtë. Veçanërisht:
» Personeli duhet të ketë njohuri për nevojat dhe përvojat e zhvillimit të fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë si të rinj në rrezik;
» Të gjithë personelit duhet të pajisen me trajnime të vazhdueshme në shërbim dhe të kenë qasje në mbikëqyrjen e zhvillimit;
» Personeli duhet ta kuptojë detyrën e tyre nga këndvështrimi i fëmijës;
» Mbrojtja e të drejtave të fëmijës dhe siguria emocionale, sociale dhe fizike e secilit fëmijë duhet të jetë thelbësore në vendosjen e personelit që punojnë me fëmijë;
» I njëjti parim që zbatohet për personelin në drejtim të aftësisë, aftësive dhe qëndrimit, duhet të zbatohet edhe për vullnetarët;

» Trajnimi i personelit ose personave që ndërhyjnë në jetën e fëmijëve duhet të bëhet nga një organ i duhur, ose person me aftësi, njohuri dhe përvojë përkatëse në punën e përkujdesjes për fëmijë dhe të rinjtë në përgjithësi, dhe/ose konkretisht me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë ;
» Punëtoritë e rregullta të trajnimit duhet të organizohen në nivele krahinore, rajonale dhe lokale për të gjithë personelin që punon me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë;
» Duhet të përcaktohen standarde minimale për të gjithë personelin dhe personat që ndërhyjnë në jetën e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë me udhëzime efektive për rekrutimin, emërimin dhe monitorimin e personelit të tillë; dhe
» Të gjithë personeli që punon me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë, përfshirë personelin e moshuar që administrojnë shërbime, duhet të mbajnë përgjegjësi ndaj kodit etik të sjelljes të kujdesit për fëmijën dhe të rinjtë.

Parimet etike për të punuar me fëmijë dhe të rinj[14]

Është përgjegjësi profesionale e secilit punonjës të kujdesit për fëmijë:
1. Vlerësoni dhe respektoni secilin fëmijë ose të ri si një individ në të drejtën e tij/saj, në rolin e tij/saj si anëtar i familjes së tij/saj, dhe në rolin e tij/saj si anëtar i komunitetit që jeton në;
2. Të respektojë marrëdhëniet e fëmijës ose të riut me prindërit e tij/saj, motrat e tij/saj, anëtarët e tjerë të familjes së tij/saj dhe personat e tjerë të rëndësishëm, duke marrë parasysh lidhjet e tij/saj natyrore dhe të drejtat dhe përgjegjësitë e ndërvarura;
3. Lehtëson rritjen dhe zhvillimin optimal të secilit fëmijë individual ose të ri për të arritur potencialin e tij/saj në të gjitha aspektet e funksionimit;
4. Ndihmoni çdo fëmijë ose të ri për të cilin ai/ajo mban përgjegjësi duke parandaluar problemet kur është e mundur, duke ofruar mbrojtje aty ku është e nevojshme, dhe duke siguruar kujdes dhe rehabilitim për të luftuar ose zgjidhur problemet e hasura;
5. Përdorni informacionin e duhur, duke respektuar privatësinë e fëmijëve dhe të rinjve, duke ruajtur konfidencialitetin aty ku është e nevojshme, duke respektuar të drejtën e fëmijëve dhe të rinjve për t'u informuar për çështjet në lidhje me veten e tyre, dhe duke shmangur keqpërdorimin e informacionit personal;
6. Të kundërshtojë në çdo kohë çdo formë diskriminimi, shtypjeje ose shfrytëzimi të fëmijëve dhe të rinjve dhe të ruajë të drejtat e tyre;
7. Ruajtja e integritetit personal dhe profesional, zhvillimi i aftësive dhe njohurive në mënyrë që të punoni me kompetencë, të punoni në mënyrë operative me kolegët, të monitoroni cilësinë e shërbimeve dhe të kontribuoni në zhvillimin e shërbimit dhe të politikave dhe të menduarit në fushën e kujdesit për fëmijët.

Standarde të tjera që priten nga punonjësit e kujdesit për fëmijë rrjedhin nga këto shtatë klauzola.

[14] Rrjeti Ndërkombëtar i Kujdesit për Fëmijë dhe Rini (CYC-Net). Në dispozicion në: http://www.cyc-net.org/profession/pro-principles.html

Kodi i Sjelljes

Kodi i sjelljes për profesionistët që punojnë me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë fillon nga përgjegjësitë personale të punëtorëve, si më poshtë[15]:

A: Përgjegjësia për Vetën

Njerëzit që punojnë me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë kanë përgjegjësi personale për veten e tyre:

1. Për të ruajtur dhe përmirësuar kompetencën profesionale, të zhvillojnë dhe të përdorin aftësitë, njohuritë dhe përvojën e tyre sa më plotësisht që të jetë e mundur
2. Për të mbajtur standarde të larta personale të sjelljes profesionale, duke shmangur çdo veprim që mund të sjellë profesionin ose shërbimin në mosmarrëveshje ose të cilat mund të zvogëlojnë besimin ose besimin e publikut.
3. Të ruajë mirëqenien fizike dhe emocionale me vetëdije në lidhje me vlerat dhe implikimet e tyre në praktikë.

B: Përgjegjësia për Fëmijë dhe Rini me përvojë në rrugë dhe familjet e tyre

Njerëzit që punojnë me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë kanë një përgjegjësi për shërbimet që ata ofrojnë drejtpërdrejt për fëmijët dhe të rinjtë në kujdesin e tyre, dhe për shërbimet e ofruara për familjet dhe kujdestarët e tjerë që kanë të bëjnë me fëmijët dhe të rinjtë me ekspresion në rrugë:

1. Të promovojnë të drejtat e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë duke njohur, respektuar dhe mbrojtur të drejtat e fëmijëve, të rinjve dhe familjeve të tyre në lidhje me ta si individë dhe si grupe të përdoruesve të shërbimeve.
2. Të promovojë mirëqenien e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë si persona individualë me zhvillim të marrëdhënieve pozitive dhe fuqizuese me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë brenda kufijve të duhur profesional.
3. Të sigurojë kufij të qartë midis marrëdhënieve profesionale dhe personale dhe të sigurojë që përdoruesit e shërbimit të kuptojnë në mënyrë të qartë kufijtë midis marrëdhënieve profesionale dhe personale.
4. Të bashkëpunojë me të tjerët në plotësimin e nevojave të fëmijëve dhe të rinjve me njohjen e anëtarëve të përdoruesve të shërbimeve për familjet dhe komunitetet e tyre.
5. Për të kundërshtuar praktikën e keqe të kujdesit për fëmijët dhe për të shmangur pjesëmarrjen në praktikat që janë mosrespektuese, degraduese, të rrezikshme, shfrytëzuese, frikësuese, dëmtuese psikologjike ose të dëmshme fizikisht për përdoruesit e shërbimeve, dhe mbrojtjen e fëmijëve nga abuzimi dhe neglizhenca.

C: Përgjegjësia ndaj kolegëve

Njerëzit që punojnë me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë kanë një përgjegjësi ndaj kolegëve të tyre të ngushtë dhe profesionistëve të tjerë me të cilët duhet të bashkëpunojnë në interes të atyre për të cilët ata janë përgjegjës:

1. Të promovojë praktika të mira, të vendosë dhe të ruajë marrëdhënie besimi dhe bashkëpunimi me kolegët.

[15] Në dispozicion në: http://www.ances.lu/index.php/arc-bulletin/information/69-a-code-of-ethics-for-people-working-with-children-and-young-people. Rishikuar më 6 nëntor 2017.

2. Për të luftuar praktikat e këqija dhe mangësitë në standardet profesionale, duke paralajmëruar kolonët e tyre nëse veprojnë në mënyrë jo të duhur.

D: Përgjegjësia ndaj punëdhënësve

Personat që punojnë me fëmijë kanë një përgjegjësi ndaj autoritetit ligjor, organit vullnetar, organizatës private ose pronarit që i punëson ata:

1. Të mbështesë punëdhënësit përmbushjen e detyrimeve dhe detyrave kontraktuale.
2. Të ruajë një qëndrim të pavarur profesional brenda agjencisë me të siguruar që burime të përshtatshme dhe të përshtatshme janë në dispozicion për të përmbushur nevojat e përdoruesve të shërbimeve.

E: Përgjegjësia ndaj profesionit

Njerëzit që punojnë me fëmijë dhe të rinj janë përgjegjës ndaj profesionit të tyre, dhe në disa vende kjo përgjegjësi reflektohet në proceset e organeve profesionale dhe të tjera ligjore të cilat përcaktojnë standarde dhe rregullojnë profesionin:

1. Për të vendosur standarde profesionale të praktikës, duke zhvilluar metoda të reja pune për të përmbushur nevojat në ndryshim.
2. Përhapja e njohurive dhe aftësive profesionale duke mbështetur ose ndërmarrë programe kërkimore, duke siguruar që ato të hartohen, të zhvillohen dhe raportohen në përputhje me standardet e shëndosha skolastike dhe etikën e kërkimit.
3. Të promovojë marrëdhënie të mira pune dhe të kërkojë arbitrim ose ndërmjetësim kur konfliktet me kolegët nuk mund të zgjidhen joformalisht.

F: Përgjegjësia ndaj shoqërisë

Njerëzit që punojnë me fëmijë dhe të rinj kanë një përgjegjësi ndaj komunitetit si një e tërë në mënyrën se si kontribuojnë në edukimin e qytetarëve të ardhshëm të shoqërisë:

1. Të sigurojë informacion dhe të promovojë mirëkuptimin duke e mbajtur publikun të informuar për nevojat e njerëzve dhe shërbimet e ofruara për t'i përmbushur ata, duke siguruar gjithashtu një imazh pozitiv të identitetit të fëmijëve dhe të rinjve në kujdesin publik.
2. Për të përmbushur nevojat e fëmijëve dhe të rinjve në kontekstin e shoqërisë më të gjerë që ofron shërbime për njerëzit me nevoja në emër të komunitetit.

LLOJET E SERRBIMEVE QË DUHEN SIGURUAR NGA OShC-të

Fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë kanë nevojë për ndërhyrje unike që janë të dallueshme nga fëmijët e tjerë që kanë nevojë për kujdes. Në një analizë gjithëpërfshirëse të praktikave më të mira të ndërhyrjeve për fëmijët që jetojnë dhe punojnë në rrugë, kategorizoi ndërhyrjet e mundshme në tre grupe të gjera[16]:

1. Ndërhyrjet për parandalimin parësor

Shënjuar drejt fëmijëve që jetojnë në varfëri absolute, por që nuk kanë hyrë ende në rrugë në rrugë, me qëllim të zvogëlimit të ndikimit të faktorëve "shtytës" dhe "tërheqës" përmes përmirësimit të kushteve në shtëpi, dhe vendosjes së përqëndrimit në zhvillimin e komunitetit.

2. Ndërhyrjet për parandalimin sekondar

Shënjuar drejt fëmijëve që kanë hyrë në jetën në rrugë dhe që mbajnë kontakte të rregullta me familjet e tyre. Qëllimi është ta bëjmë jetën në rrugë një nga fazat nëpër të cilat fëmija kalon me siguri në moshën madhore. Praktikat më të mira aktuale reflektojnë një numër të qasjeve që plotësojnë njëra-tjetrën. Kjo perfshinë:

» Zhvillimi i mikro-ndërmarrjes për të rritur fëmijët që jetojnë dhe punojnë në aftësinë e rrugës për të siguruar të ardhura ligjore në rrugë;
» Sigurimi i edukimit për shëndetin dhe çështjet e rrezikut me të cilat përballen fëmijët që jetojnë dhe punojnë në rrugë, për të rritur ndërgjegjësimin për rreziqet e shumta që shoqërojnë jetën në rrugë;
» Sigurimi i nevojave themelore siç janë ushqimi, strehimi dhe një vend i sigurisë përmes qendrave të hapura dhe programeve në terren.

3. Ndërhyrjet e parandalimit terciar

Qëllimi i fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë dhe fëmijë të braktisur - kanë pak ose aspak lidhje familjare. Praktikat më të mira aktuale në këtë fushë sillen rreth kujdesit rezidencial ose rehabilitues.[17]

Strategjitë kryesore[18] të përshkruara më poshtë kanë për qëllim të synojnë fushat kryesore të veprimit dhe të japin udhëzime operacionale, por gjithashtu harmonizojnë kornizën me

[16] Dybicz (2005). 'Interventions for children living and working in the street: An analysis of current best practices'. International Social Work. Vol. 48 (6):763-771
[17] Department: Social development Republic of South Africa(2010). Strategy and guidelines for children living and working in the streets. www.Strategy_and_Guidelines_Children_Living_Working_inthe_Streets%20(1).pdf
[18] UNICEF, 2004. The framework for the protection, care and support of orphans and vulnerable children

modelin e integrimit të shërbimeve përmes të cilit OSHC-të ose Departamentet e Zhvillimit Social ofrojnë programe të shërbimit social dhe zhvillimit.

Strategjia kryesore 1: Parandalimi

Literatura ka treguar që fëmijët që jetojnë në varfëri janë të ndjeshëm ndaj krizave familjare, sociale dhe ekonomike që mund t'i shtyjnë ata në jetën e rrugës. Prandaj mbrojtja ndaj këtyre goditjeve është një strategji jetësore parandaluese. Veprimet e rekomanduara:

» Ndërmerr studime për të matur shkallën e fëmijëve që jetojnë në rrugë, dhe sigurojnë të dhëna të ndara sipas zonave gjeografike, përfshirë rrethet.
» Krijoni vetëdijen për fenomenin e fëmijëve që punojnë dhe jetojnë në rrugë dhe mobilizojnë komunitetin për t'u përfshirë.
» Zhvillimi dhe forcimi i programeve dhe strukturave për të adresuar dhe minimizuar kushtet e identifikuara të familjes, siç janë shpërbërja e familjes, abuzimi i substancave, abuzimi i fëmijëve, neglizhimi, shfrytëzimi, HIV/AIDS, familjet me fëmijë dhe varfëria, dhe kështu minimizimi i rrethanave që i japin fëmijëve të lënë shtëpitë e tyre.
» Forconi aftësinë e familjeve për të mbrojtur dhe kujdesur për fëmijët e cenueshëm duke siguruar mbështetje ekonomike, psikosociale dhe ndihmë tjetër.
» Përmirësimi i aftësisë ekonomike të familjeve përmes ndërhyrjeve afatshkurtra, siç janë transferimet e kushtëzuara me kusht, subvencione direkte dhe ndihma materiale, si dhe ndërhyrjet afatgjata si përmirësimi i efikasitetit bujqësor, si dhe lehtësimi i qasjes në shërbimet financiare të ofruara nga institucionet mikro-financiare.
» Forcimi dhe mbështetja e aftësive për kujdesin e fëmijëve. Kjo përfshin përmirësimin e cilësisë dhe arritjes së përpjekjeve të promovuara nga qeveria për të mbështetur ofruesit e kujdesit përmes shkollave, parashkollave dhe shërbimeve të mirëqenies sociale, si dhe për të sjellë në shkallë përpjekje të bazuara në komunitet për të forcuar mbështetjen.
» Forconi dhe zgjeroni mekanizmat ekzistues të birësimit dhe kujdestarisë, krijoni të reja, dhe masa mbështetëse për të siguruar vendosjen e shpejtë familjare të foshnjave të braktisura.
» Forconi aftësitë për jetën dhe mbijetesën e të rinjve edhe pse arsimim zyrtar dhe joformal, aftësim profesional dhe praktikë.
» Pajisni aftësitë sociale dhe ndërnjerëzore të të rinjve për të marrë vendime të informuara dhe për të zhvilluar mekanizma përballimi dhe vetë-menaxhimi.
» Vendosni nisma parandaluese në zonat ku fëmijët që jetojnë dhe punojnë në rrugë ka të ngjarë të vijnë, siç janë zonat e varfërisë së përqendruar.
» Rritja e vetëdijes në komunitete për të ndihmuar në sensibilizimin e anëtarëve të komunitetit për kërkesat e veçanta të fëmijëve në nevojë dhe për të shmangur stigmatizimin e fëmijëve të mëparshëm që jetojnë dhe punojnë në rrugë.

Strategjia kryesore 2: Ndërhyrja e hershme

Së bashku me parandalimin, ndërhyrja e hershme para se fëmija të dalë në rrugë për një kohë të gjatë është strategjia më e mundshme për të qenë e suksesshme në adresimin e fëmijëve dhe të rinjve me fenomenin e përvojës në rrugë. Sistemi i drejtësisë restauruese (programet e

living in a world with HIV and AIDS. New York: UNICEF.

devijimit) duhet të realizohet për ata të rinj që kanë kryer vepra të vogla ndërsa ata jetojnë në rrugë. Veprimet e rekomanduara:

» Kryerja e një analize situative për të marrë një kuptim të përbashkët të faktorëve që nxisin fenomenin dhe identifikimin e mundësive për zbutje.
» Bëni kontakte me fëmijët që jetojnë dhe punojnë në rrugë dhe vlerësojini ato përmes arsimtarëve në rrugë, ose punonjësve socialë të bazuar në rrugë; secilit fëmijë duhet t'i jepet vlerësim i individualizuar.
» Ofroni fëmijëve që jetojnë dhe punojnë në rrugë alternative alternative që kombinojnë perspektivat e tyre me vlerësimin profesional të nevojave të tyre.
» Inkurajoni formimin e organizatave të fëmijëve në rrugë dhe fëmijë që punojnë për të shërbyer si një forum përmes të cilit fëmijët mund të shprehin problemet e tyre dhe të sugjerojnë zgjidhje.
» Siguroni qendra të lëshuara dhe Qendra të përkohshme të Kujdesit për Fëmijë dhe Rini. Këto mund të shërbejnë si hap i parë për të dalë nga rruga pa rrezikuar pavarësinë e fëmijëve.
» Programet më të përshtatshme për devijim që do të aplikohen si masë e ndërhyrjes së hershme janë:
» Skema e Fuqizimit të Rinisë: Një program trajnimi për aftësitë e jetës që përfshin të rinjtë, prindërit ose kujdestarët e tyre.
» Shërbimi i Komunitetit Para-Gjyqësor: Lejon që shkelësi të kryejë shërbimin e komunitetit në vend të ndjekjes penale.
» Ndërmjetësimi për shkelësin e viktimave: Bashkon viktimat dhe shkelësit në përpjekje për të arritur një mirëkuptim që adreson nevojat e të dy palëve.

Strategjia kryesore 3: Mbrojtja

Fëmijët që tashmë jetojnë ose punojnë në rrugë kanë nevoja të menjëhershme që nuk mund të injorohen dhe duhet të bëhen përpjekje për të mbrojtur mirëqenien e tyre gjithëpërfshirëse. Veprimet e rekomanduara:

» Ofroni arsim shëndetësor për përmirësimin e higjenës dhe të ushqyerit, si dhe për mbrojtjen nga aksidentet, sëmundjet, infeksionet seksualisht të transmetueshme, HIV dhe SIDA dhe abuzimi me substancat.
» Shumë fëmijë që jetojnë dhe punojnë në rrugë kërkojnë këshillim profesional dhe mbështetje emocionale. Bëni shërbime terapeutike lehtësisht të arritshme për fëmijët.
» Lehtësoni sigurimin e dokumenteve të identitetit për fëmijët që jetojnë dhe punojnë në rrugë pasi këto janë thelbësore për qasje në shëndetësi dhe shërbime të tjera, si dhe për punësim.
» Të gjithë ofruesit e shërbimeve duhet t'u përmbahen protokoleve ndër-sektoriale në të gjitha nivelet e qeverisë dhe organizatave për fëmijët që jetojnë dhe punojnë në rrugë;
» Siguroni programe të përshtatshme arsimi dhe zhvillimi të aftësive për fëmijët që jetojnë dhe punojnë në rrugë.
» Qendrat e përkujdesjes për fëmijë dhe të rinj duhet të sigurojnë nevojat e fëmijëve që jetojnë dhe punojnë në rrugë, duke përfshirë këshillimin, arsimin dhe ri-integrimin.

Strategjia kryesore 4: Riintegrimi

Në parim, ribashkimi i një fëmije me familjen e tij është rezultati më i dëshirueshëm i një ndërhyrje vetëm nëse është në interesin më të mirë të fëmijës, dhe nëse bëhet me

pjesëmarrjen aktive të fëmijës. Në disa raste, fëmija, si masë e përkohshme, mund të vendoset në përkujdesje alternative siç është kujdestaria ose kujdesi rezidencial. Për ta arritur këtë, rekomandohen më poshtë:

» Implementimi i protokolleve të duhura për riintegrimin dhe ribashkimin e fëmijëve.
» Siguroni ndërtimin e aftësive dhe fuqizimin e prindërve dhe familjeve për t'u marrë me trajtimin dhe sjelljen sfiduese.
» Siguroni shërbime të vazhdueshme pas kujdesit.
» Kur riintegrimi në shkollim zyrtar nuk është i mundshëm ose i dëshirueshëm për fëmijët, aftësimi profesional i kombinuar me shkrim-lexim, numerizim dhe aftësi jetësore mund të konsiderohet.

PROCEDURAT DHE UDHZUESIT

Ndërhyrjet kanë për qëllim sigurimin e informacionit, ndërtimin e aftësive themelore, ofrimin e këshillimit, përmirësimin e qasjes në shërbime shëndetësore, krijimin e një mjedisi më pozitiv dhe të sigurt dhe përfshirjen e vetë fëmijëve të rrugës në aktivitete të ndryshme në lidhje me ta. Secila prej këtyre zonave është paraqitur në detaje.

Procedurat e përgjithshme për identifikimin, ndihmën e menjëhershme dhe referimin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë

Ky Udhëzim përcakton procesin dhe hapat që duhet të ndiqen për identifikimin, ndihmën dhe referimin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë, dhe shpjegon në detaje veprimet dhe masat për secilin hap.

Rolet dhe përgjegjësitë e punonjësve të përfshirë në Identifikimin, Ndihmën e Menjëhershme dhe Referimin e Fëmijëve dhe Rinisë me Përvojë në Rrugë

Identifikimi i fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë do të bëhet nga OShC-të që do të dalin në rrugëkalimi, kryesisht në zona që dihet të jenë më të frekuentuarit nga fëmijët dhe andej të këtij grupi, për të identifikuar në mënyrë të drejtpërdrejtë për fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë, për të dhënë ndihma e parë dhe të bëhet referencë e menjëhershme për strukturat përgjegjëse për menaxhimin e çështjeve.[19]

Ekipet e kontaktit për identifikimin, ndihmën dhe referimin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë përbëhen nga dy punëtorë (pedagog social/punonjës social), dhe në rastet kur ekipet në terren vlerësohen të nevojshme do të kërkojnë ndihmë nga një oficer policie.
Rastet kur vlerësohet e domosdoshme prania e zyrtarit policor janë:
» Kur fëmija ndodhet në urgjencë (rrezik i lartë).
» Kur Ekipet e Ndërtimit organizojnë kontrolle ose ndërprerje në orët e vona të natës.
» Kur rezistenca ose kundërshtimi shprehen nga prindi ose personat e tjerë të rritur të cilët:

[19] Procedurat e listuara më tej në këtë kapitull janë shkarkuar dhe modifikuar nga:
1. Protokoll për trajtimin e rasteve të lypjes, tundimit, shfrytëzimit të punës dhe formave të tjera të abuzimit të fëmijëve në Kantonin Tuzla, nënshkruar më 18 prill, midis OJQ-së Vendi i Fëmijëve, Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale të Ministrisë së Shëndetësisë, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Punëve të Brendshme të Gjykatës së Shkallës së Parë dhe Gjykata e Tuzla ("Gazeta Zyrtare e Kantonit Tuzla" Nr. 8/14).
2. Udhëzime për procedurat për identifikimin, mbështetjen e menjëhershme dhe referimin e fëmijëve në situatë rruge. Në dispozicion në: http://femijet.gov.al/al/wp-content/uploads/2016/02/UDH%C3%8BZUES-I-PROCEDURAVE-P%C3%8BR-IDENTIFIKIMIN-NDIHM%C3%8BN-E -MENJ% C3% 8BHERSHME-DHE-REFERIMIN-EF% C3% 8BMIJ% C3% 8BVE-N% C3% 8B-situat% C3% 8B-rruge-2015.pdf

» Shoqëroni fëmijën.
» Kur fëmija vazhdon të jetë në një situatë rruge edhe pas njoftimit, referimit ose sigurimit të alternativave për ndihmë.

Bazuar në autorizimet ligjore që ekzistojnë në të gjitha vendet e Ballkanit Perëndimor (Ligjet Penale, Ligjet për mbrojtjen nga dhuna, Ligjet për rendin publik dhe paqen, si dhe legjislacionin tjetër ligjor dhe sekondar), policia është e detyruar të marrë të gjitha masat e nevojshme në qëllim për të mbrojtur fëmijët në lypje, rutinë dhe shfrytëzim të punës, paraqitjen e dosjeve të çështjeve dhe përcjelljen në institucionet përkatëse, dhe koordinimin me Qendrat përkatëse për Punë Sociale, institucionet shëndetësore dhe palët e tjera të interesuara.

Rrjetëzimi i policisë, stafit të Qendrës lokale për Punë Sociale dhe stafit nga OShC-ja përkatëse është shumë e rëndësishme, në atë mënyrë që çdo stacion policie i komunitetit lokal të ketë kontakte me njerëz dhe shërbime të tjera, në mënyrë që të sigurojë raporte emergjente dhe incidente të fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë.[20]

ËSHTË E RËNDËSISHME TË NËNSHKRUANI NJË PROTOKOLL PËR TË VEPRUAR NË RASTE TË FËMIJËVE DHE TË RINJVE ME PËRVOJË NË RRUGË NDËRMJET INSTITUCIONEVE PËRKATËSE NË NIVELIN LOKAL, NË MËNYRË QË TË GJITHË TË MARRIN PËRGJEGJËSINË PËR VEPRIMTARI TË KOORDINUAR.

OShC-të janë përgjegjëse për organizimin e veprimtarive të punës në terren, koordinimin dhe mbikëqyrjen në mënyrë që të sigurojnë cilësinë e shërbimeve, të kryejnë punën në mënyrë cilësore dhe të sigurojnë që çdo institucion në rrjet për mbrojtjen e fëmijëve që jetojnë me rrugë përvoja plotëson detyrimin në përputhje me fushën e tyre të punës.

Koordinatori i ekipit informon drejtorinë e policisë dhe shërbimet sociale në lidhje me orarin e punës së ekipeve në terren. Punëtorët në terren duhet të jenë të pajisur me burimet e nevojshme, të tilla si: format dhe mjetet për secilin aktivitet, dhe një dokument identifikimi me emrin e institucionit dhe fotografisë. Ekipet e kontaktit duhet të mbështeten me të gjitha mjetet e nevojshme për komunikim, transport në rastet kur vendet e vizitave në terren janë larg nga organizata/institucioni ku ata punojnë. Ata duhet të kenë burimet minimale për ofrimin e shërbimeve jetësore (ushqim, ujë, transport për shoqërimin e fëmijës në raste urgjente).

Ekipet e kontaktit raportojnë për rastet e fëmijëve të identifikuar të ndihmuar dhe iu referuan Koordinatorit të Ekipit të Punëve të Jashtme. Ai/ajo regjistron të dhënat e mbledhura në bazën e të dhënave të Historisë së Rasteve për Fëmijë dhe Rini me Situata Rrugore dhe harton një raport për drejtorin e OSHC-së çdo 3 muaj. Drejtori gjithashtu e ndan këtë raport me Kryetarin e Komunës, Drejtorin e Policisë dhe institucionet e tjera përkatëse të përfshira në proces.

[20] Përmbajtja e këtij udhëzimi, veçanërisht kapitulli që u referohet palëve të interesuara rekomandohet për përgatitjen e protokolleve ndërmjet institucioneve në lidhje me veprimet në rastet e lypjes, abuzimit dhe shfrytëzimit të punës. Me nënshkrimin e protokollit, të gjitha ministritë/institucionet e linjës dhe nënshkruesit e OSHC-së të protokollit angazhohen të qasen te të gjithë zyrtarët dhe personat përgjegjës dhe zbatimi i tij i qëndrueshëm.

Procedurat për identifikimin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë

Puna me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë fillon me identifikimin dhe vëzhgimin e tyre të dinamikës mjedisore ku ata qëndrojnë dhe kryejnë aktivitetin e tyre në rrugë. Kjo realizohet duke shkuar pikërisht aty ku janë fëmijët: në terren, duke krijuar kontakte dhe marrëdhënie me ta, duke u përpjekur të kuptojnë pikëpamjet e tyre, përveç nëse ka nevojë për ndërhyrje të menjëhershme (kur siguria e jetës dhe shëndetit është në rrezik).

Procedura për identifikimin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë përfshin format, proceset dhe përgjegjësitë e punëtorëve të përfshirë në të, dhe veprimet që ata duhet të ndërmarrin për identifikim.

Kush janë fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë?

Një fëmijë dhe i ri me përvojë në rrugë mund të jetë:

» Një fëmijë me përvojë në rrugë, që nuk ka shtëpi përveç rrugëve. Familja mund ta ketë braktisur atë ose mund të mos ketë asnjë anëtar të familjes të mbetet gjallë. Një fëmijë i tillë duhet të luftojë për mbijetesë dhe mund të lëvizë nga shoku në mik, ose të jetojë në strehimore të tilla si ndërtesa të braktisura.
» Një fëmijë me përvojë në rrugë, që viziton rregullisht familjen e tij/saj. Fëmija madje mund të kthehet çdo natë për të fjetur në shtëpi, por kalon shumicën e ditëve dhe disa net në rrugë për shkak të varfërisë, mbipopullimit, abuzimit seksual ose fizik në shtëpi.
» Një pjesë e një familje rruge. Disa fëmijë jetojnë në trotuare ose sheshet e qytetit me pjesën tjetër të familjeve të tyre. Familjet e shpërngulura për shkak të varfërisë, katastrofave natyrore ose luftërave, mund të detyrohen të jetojnë në rrugë. Ata lëvizin pronat e tyre nga një vend në tjetrin kur është e nevojshme. Shpesh, fëmijët në këto families familje të rrugës 'punojnë në rrugë me anëtarët e tjerë të familjeve të tyre.
» Në kujdesin e institucionalizuar, që kanë ardhur nga një situatë e pastrehë dhe rrezik të kthehen në një ekzistencë të pastrehë.

Identifikimi i fëmijëve në situatë rruge mund të bëhet në këtë mënyrë:

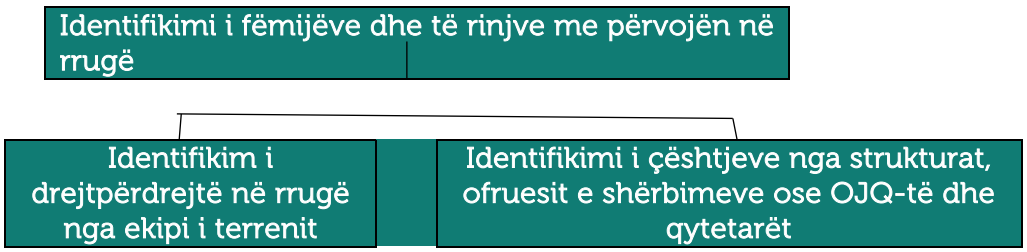

Procesi i identifikimit të drejtpërdrejtë në rrugë nga ekipet e afarizmit

Identifikimi i drejtpërdrejt i fëmijëve në situatë rruge përfshin veprimet e mëposhtme:

Shërbim në terren përmes ekipeve të Terrenit;
» Kontakt me fëmijë dhe familje me përvojë në rrugë;
» Vlerësimi i shpejtë i situatës së fëmijës sipas formularit bashkëlidhur këtij udhëzuesi;
» Mbledhja e informacionit shtesë rreth fëmijës dhe situatës së familjes, përfshirë të rriturit që nuk janë kujdestarë ligjorë, por me të cilët fëmija mund të jetë i lidhur në një situatë rruge;

» Informoni saktësisht një fëmijë dhe të rritur të pranishëm, për të drejtat dhe ndihmën në dispozicion, detyrimet ligjore të kujdestarëve për mbrojtjen e fëmijëve dhe detyrimet e punonjësve të shtetit për të rritur fëmijët në rrezik.
» Informacion mbi alternativat e mundshme për ndihmë dhe ndihmë të menjëhershme për të nxjerrë fëmijën nga situata në rrugë.
» Njoftim i menjëhershëm i koordinatorit dhe referimi i çështjes brenda 24 orëve për shërbimet e përcaktuara të administrimit të çështjeve.

Është shumë e rëndësishme nëse fëmija i vlerësuar është viktimë e mundshme e trafikimit ose viktimë e trafikut, atëherë ekipi i terrenit i referohet menjëherë Autoritetit Përgjegjës në Koordinatorin Kombëtar Kundër Trafikimit të Zyrës/Ministrisë së Brendshme.

Procesi i identifikimit në rrugë nga ekipe të terrenit

Ka situata kur fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë nuk identifikohen nga ekipet e afrimit, por identifikohen nga:

» Një oficer policie në trafik, një oficer policie i zonës, ose ndonjë oficer policie që bie në kontakt ose futet në fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë.
» OJQ-të që punojnë në fushën e shërbimeve sociale për fëmijë, shërbime juridike ose fusha të tjera, por kanë ardhur në kontakt me këtë grup fëmijësh.
» Shërbimet themelore siç janë: shkollat, spitalet, punonjësit e administratës së qytetit, etj.
» Një qytetar që ka thirrur linjën SOS për mbrojtjen e fëmijëve dhe të rinjve ose një numër të urgjencës policore.

Të gjitha strukturat e lartpërmendura janë të detyruara t'i referojnë çështjen OShC-ve përkatëse brenda 24 orëve nga momenti i identifikimit. Menjëherë pas marrjes së informacionit, strukturat e mësipërme ose ofruesit e shërbimeve informojnë personin përgjegjës në OShC-në përkatëse, dhe ekipi i kontaktit shkon menjëherë në vendin e referencës. Në rastet kur një fëmijë ose një i ri është nën një rrezik serioz (jeta dhe/ose shëndeti i tyre janë të rrezikuar thellësisht), policia ose një shërbim mjekësor mund të ofrojnë kujdes urgjent.

Vlerësimi fillestar i fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë

Kontakti në terren me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë kërkon një vlerësim të shpejtë. Qëllimi i vlerësimit fillestar është marrja e informacionit për fëmijën dhe rrethanat në të cilat ndodhet ai për të përcaktuar gjendjen e fëmijës dhe nivelin e rrezikut në kohën e identifikimit.

Në çdo rast, të dhënat nga burimi, të cilat mund të kenë, ose një provë e gjatë e çështjes, duhet të merren parasysh (burimi duhet të identifikohet). Ky vlerësim kryhet në vendin ku identifikohet fëmijë/i ri dhe shërben për:

» Merrni masa të shpejta në mënyrë që fëmija të mund të ndihmohet menjëherë;
» Referojuni një fëmije në institucionin përkatës për një vlerësim të hollësishëm.

Ekipi i terrenit vlerëson rrethanat në të cilat fëmija gjendet në rrugë, dhe përpiqet të identifikojë:

» Lloji i veprimtarisë ku fëmija është i angazhuar;
» Koha dhe vendi;
» A është fëmija me ose pa të rritur dhe fëmijë të tjerë dhe të rinj;
» Niveli i rrezikut.

Gjatë kontaktit të parë, rezistenca pritet dhe është një sfidë e madhe për ekipet në terren. Fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë nuk pranojnë të flasin me profesionistë nga ekipi i Outreach, ose edhe kur ata pranojnë të flasin, refuzojnë ndihmën. Ekipet e kontaktit duhet të jenë të gatshëm për rezistencë dhe të përdorin aftësi komunikuese dhe teknika të negociatave për të fituar besim në kontaktin e parë.

Kontakti i parë midis ekipit të Outreach dhe një fëmijë/i ri me përvojë në rrugë

Këshilla për punonjësit e ekipit Outerach:
» Prezantoni veten dhe shpjegoni rolin tuaj;
» Jepni informacion të shkurtër për trajtimin e këtyre situatave;
» Bindni fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë që dëshironi t'i ndihmoni ata dhe familjet e tyre;
» Pyesni fëmijën nëse dëshiron të flasë në vend ose diku ku ai/ajo të ndjehet më i sigurt dhe më i këndshëm;
» Informoni fëmijën për rreziqet e situatave në rrugë dhe përgjegjësitë dhe detyrimet e prindërve dhe të rriturve të tjerë;
» Komunikoni në mënyrë miqësore sipas moshës së fëmijës;
» Informoni fëmijën për konfidencialitetin e të gjitha informacioneve gjatë procesit të mbrojtjes;
» Identifikoni informacionin rreth prindërve ose të afërmve;
» Kujdesuni menjëherë për fëmijën.

Kontakti i parë kur fëmija/i ri shoqërohet nga të rriturit

Këshilla për punëtorët kur njëri ose të dy prindërit/kujdestarët/kushërinjtë ligjorë ose anëtarët e familjes/fqinjët/fëmijët e tjerë shoqërojnë një fëmijë/person të ri me përvojë në rrugë:
» Prezantoni veten dhe shpjegojeni rolin tuaj fëmijës dhe personit të rritur/personit tjetër;
» Jepni informacion të shkurtër për procedurën në këto situata;
» Bindni fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë dhe të rritur/person tjetër që ju dëshironi t'i ndihmoni ata;
» Pyesni fëmijën dhe të rriturin nëse dëshirojnë të flasin në sit ose diku ku ndjehen më të sigurt dhe më të këndshëm;
» Përcaktoni marrëdhëniet midis një personi të rritur/personi tjetër dhe fëmijëve/të rinjve;
» Vlerësoni statusin e fëmijës dhe merrni informacione personale dhe informacione kontakti si për fëmijën, ashtu edhe për të rritur/person tjetër;
» Informoni të rriturin dhe një fëmijë për masat e parapara me ligj dhe procedurat e parashikuara për ndihmë të menjëhershme, si dhe për pasojat e shkeljes dhe mos bashkëpunimit në këto raste;
» Informoni fëmijët dhe të rriturit se informacioni do të mbetet sekret dhe do të ndahet vetëm me njerëzit e përfshirë në ndihmë dhe përkujdesje.

Është e rëndësishme të theksohet se në të dy rastet, pavarësisht nëse një fëmijë është vetëm ose shoqërohet nga dikush, ekipi i fushës duhet të udhëhiqet nga parimi i interesave më të

mira të fëmijës. Shtë e nevojshme të arrihet një marrëveshje me fëmijën dhe të rriturit për të bërë një vlerësim, të mbledhë informacion dhe të kujdeset për to sa më shpejt të jetë e mundur (Shtojca 1 - Forma e pyetësorit).

Sidoqoftë, në rastet kur një fëmijë është nën moshën gjashtë vjeç, parimi themelor do të bazohet në metodën e vëzhgimit të drejtpërdrejtë dhe intervistat me një të rritur ndërsa shoqëron fëmijën. Në rastet kur fëmija nuk shoqërohet nga prindi ose kujdestari ligjor, personeli i fushës ka të drejtë të marrë menjëherë masa për të siguruar mbrojtje dhe kujdes.

Vlerësimi i kontaktit të parë

Qëllimi i bisedës gjatë kontaktit të parë është të merrni informacion të detajuar në lidhje me sa vijon:

» Situata dhe nevojat themelore të fëmijëve në rrugë;
» Llojet e veprimtarive që një fëmijë kryen në rrugë dhe arsyet;
» Koha dhe shpeshtësia e qëndrimit në rrugë;
» Lidhjet kryesore të fëmijëve në rrugë;
» Gjendja e përgjithshme psikofizike e fëmijës;
» Informacione themelore për familjen nëse (ka ndonjë).

Biseda në fazën e vlerësimit bëhet si me fëmijën, ashtu edhe me të rriturit (nëse ata shoqërojnë një fëmijë), duke vlerësuar nivelin e rrezikut, i cili do të përcaktojë llojin e ndërhyrjes së nevojshme, dhe vendosjen e një marrëdhënie besimi me fëmijën dhe/ose të rriturit që shoqërojnë tij/saj.

Në çdo rast, ekipi i fushës duhet të krijojë një atmosferë të përshtatshme në të cilën fëmija dhe/ose i rrituri ndjehen të qetë dhe që do të heqë rezistencat gjatë bisedës. Biseda duhet të jetë joformale dhe jo shumë e rëndë, e mjaftueshme për të pasur pesë pyetje të përgjithshme në lidhje me fëmijën dhe situatën e tij/saj, të cilat do të shërbejnë për të vlerësuar nivelin e menjëhershëm të rrezikut që rrezikon fëmijën, në mënyrë që t'i referohen strukturave përkatëse. Nuk duhet të përcaktohet si dikush që vetëm merr informacionin, duke shkaktuar pasoja traumatike ose shqetësuese, por jo shumë afër mënyrës se si qëndrimet janë të përziera në jetën e tyre personale dhe familjare.

Një bisedë zhvillohet gjithmonë nga një person në ekip, ndërsa personi tjetër mbledh shënime në formën e intervistave. Shtë e rëndësishme të përshtateni me parimin e respektimit të mendimeve dhe qëndrimeve të fëmijës, në përputhje me moshën e tij/saj dhe me pëlqimin e prindit/kujdestarit ligjor (nëse ka). Vetëm në rastet kur siguria dhe jeta e fëmijës janë të rrezikuar, ekipet e fushës mund të veprojnë pa miratimin paraprak. Në rastet e identifikimit të më shumë se një fëmije në situatën e rrugës në të njëjtin vend, çdo fëmijë duhet të trajtohet si një rast individual.

Kini kujdes kur flisni, sepse fëmija mund të ekspozohet ndaj rrezikut të ndëshkimit nga të rriturit. Në intervistën fillestare (intervista joformale), mbani në mend pesë rregullat kryesore në vijim:
1. Mos lëndoni një fëmijë në ndonjë prej fushave (konjitive, emocionale, sociale/morale, fizike) në procesin e ndërhyrjes;
2. Me ndërhyrjen tuaj, kontribuoni në zhvillimin pozitiv të fëmijës në të gjitha fushat;

3. Mbani në mend aftësitë zhvillimore të fëmijës - niveli i zhvillimit të një fëmije 7-vjeçar ndryshon nga ai i një 17-vjeçari;
4. Mbani në mend individualitetin e secilit fëmijë;
5. Mos i gjykoni fëmijët dhe/ose të rriturit me situatën në të cilën ndodhen. Ju jeni atje për t'i ndihmuar të dy.

Menytë e pyetjeve

Kjo është një listë e pyetjeve të krijuara për të siguruar informacione në lidhje me gjashtë përbërësit[21]. Questionshtë shkruar një pyetje kryesore për secilën nga gjashtë përbërësit e modelit. Për më tepër, shumë pyetje vijuese ose 'sonda' janë përfshirë për të marrë më shumë detaje në lidhje me çështje specifike. Këto pyetje janë shkruar për të dhënë ide për llojin e pyetjeve që mund të bëhen dhe çështjet që mund të shtrohen në hetim.

Një punëtor mund të zgjedhë pyetje specifike që janë të rëndësishme për nevojat e tyre. Këto pyetje mund të përdoren gjithashtu si shembuj për krijimin e listës së tyre të pyetjeve duke i ribërësuar ato në një gjuhë që është më e përshtatshme për fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë. Mund të shtohen pyetje shtesë. Shtë e rëndësishme të merren parasysh mosha dhe prejardhja kulturore e fëmijëve para se të zgjidhni ndonjë pyetje.

Kur zgjidhni pyetje për të rriturit, duhet të merret në konsideratë prejardhja e tyre profesionale, kulturore dhe fetare. Disa nga pyetjet, veçanërisht ato në seksionin e shëndetit të përgjithshëm dhe sjelljet e rrezikut, mund të mos jenë të përshtatshme për caktimin e veçantë për shkak të natyrës së tyre të ndjeshme (siç janë pyetjet mbi seksin dhe përdorimin e drogës). Disa pyetje që mund të bëhen drejtpërdrejt në një intervistë private mund të kenë nevojë të rifrazohen nëse ato vendosen në një grup. Për shembull, pyetja "A jeni dhunuar ndonjëherë?" Mund të rifrazohet "A keni fëmijë me përvojë në rrugë që dini se janë dhunuar?"

Pyetjet në pyetësor përfshijnë disa fusha të funksionimit të fëmijëve, të tilla si (shiko Shtojcën 2):

1. Informacioni demografik.
2. Stresorët:
    - » Ngjarjet kryesore të jetës;
    - » Streset e përditshme;
    - » Shtame të qëndrueshme të jetës;
    - » Tranzicionet e jetës;
    - » Ndryshimet zhvillimore të adoleshencës.
3. Normalizimi i përdorimit të substancave;

[21] Projekti i Fëmijëve të OBSH-së për përdorimin e substancave ka krijuar një listë të gjatë pyetjesh. Avalieble në: www.who.int/substance_abuse/activities/street_children/en/

4. Efektet e përdorimit të substancave;
5. Bashkëlidhja emocionale;
6. Shkathtësitë, kompetencat dhe strategjitë e përballimit;
7. Burimet;
8. Informacione të përgjithshme shëndetësore;
9. Sjelljet e rrezikut.

Pas përfundimit të vlerësimit, në bazë të vëzhgimeve dhe intervistave me fëmijën dhe/ose të rriturit të shoqëruar prej tyre, ekipi i terrenit vlerëson formën dhe metodën e ndihmës direkte të fëmijës, dhe në varësi të situatës së përgjithshme të shëndetit, fizik , rreziku emocional dhe i sigurisë për fëmijën.

Fëmijët dhe rinia në siguri RREZIK janë fëmijë dhe të rinj që nuk janë në gjendje dhe/ose nuk kanë aftësi të kujdesen për veten e tyre. Një fëmijë mund të jetë nën kujdestarinë e një shkelësi të dhunshëm, seksual ose abuzuesit ose dikujt që në çfarëdo mënyre synon të dëmtojë një fëmijë. Shtë e sigurt që të shkosh në shtëpi do të çojë në dëmtimin e një fëmije. Fëmija nuk dëshiron të shkojë në shtëpi ose mund të jetojë jashtë shtëpisë ose pa mbikëqyrje të rritur (siç është rasti me fëmijët që jetojnë në rrugë).

Megjithëse fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë kanë nevojë për ndihmë urgjente, megjithatë është e nevojshme të bëhet një analizë e faktorëve të rrezikut, ndaj të cilëve një fëmijë është i ekspozuar për të përcaktuar ndihmën e duhur në kohën e identifikimit.

Këta faktorë përfshijnë mbi të gjitha: fëmijërinë, zhvillimin e përgjithshëm, gjendjen psiko-fizike në kohën e identifikimit, llojet e veprimtarive në rrugë, kohën e identifikimit, marrëdhëniet familjare, praninë ose jo praninë e të rriturve në rrugë dhe marrëdhëniet e fëmijëve me ta, si dhe faktorët e mjedisit.

Në rastet e rrezikut, akomodimi në strehimore dhe shërbimet përkatëse ofrohen:
» Mbështetje psikosociale;
» Mbështetje mjekësore dhe rehabilitim sipas nevojave;
» Ushqim dhe veshje;
» Blerja e të dhënave administrative dhe menaxhimi i tyre së bashku me policinë;
» Intervista zyrtare me fëmijën.

Ndërhyrjet që zbatojnë punëtorët kryesisht përqendrohen në ndryshimin ose ndikimin e një jete të fëmijës me përvojë në rrugë. Sidoqoftë, për të qenë efektiv ata duhet të:
» Sigurohuni që fëmijët në rrugë të marrin pjesë si lojtarët kryesorë në këto ndërhyrje;
» Grupe koordinuese ose individë në bashkësi që punojnë me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë;
» Sigurohuni që shërbimet dhe burimet të jenë në dispozicion për atë grup fëmijësh.

Plani i ndërhyrjes individuale

Pas marrjes së një fëmije dhe plotësimit të dokumentacionit bazë, ofruesi i shërbimit dërgon informacionet zyrtare tek autoritetet kompetente (Drejtoria Rajonale e Policisë), jo më vonë se 12 orë pasi fëmija të vijë në qendër dhe përgatit një plan të ndërhyrjes afatshkurtër.

Ndërkohë, palët e tjera të interesuara njoftohen për rastin dhe ftohen të paraqesin propozime për ndihmë konkrete, ndërsa paraqesin emrin specifik të një vendimmarrësi nga institucioni i tyre.

Pas analizimit dhe diskutimit të vendimit, punëtori bisedon me fëmijën për gjetjet, situata i shpjegohet atij/saj, dhe kërkohet gjithashtu mendimi i tij/saj për hapat e ardhshëm. Ekzistojnë tre lloje të dcaksioneve që mund të bëhen:

1. Një fëmijë dërgohet në një institucion të kujdesit
2. Një fëmijë referohet në një familje kujdestare
3. Një fëmijë kthehet në familjen e tij/saj dhe i kërkohet ndihmë komunitetit lokal.

Është e nevojshme të mbani shënime të hollësishme dhe të plotësoni të gjithë dokumentacionin e nevojshëm që pason mënyrat e vendimit dhe planin e ndërhyrjes afatshkurtër.

Pas identifikimit dhe vlerësimit, ekipi vendos një vendim nëse do të shoqërojë një fëmijë në familje ose ta transferojë atë në një shërbim urgjent mjekësor. Në të njëjtën kohë, çështja do t'i referohet shërbimit të duhur të mirëqenies sociale.

Në çdo rast, një shërbim i mbrojtjes sociale do të bëjë një vlerësim gjithëpërfshirës, me qëllim që të hartojë një plan individual të ndërhyrjes për fëmijën dhe familjen. Afati i fundit për plotësimin e vlerësimit është pesë ditë nga data e referimit.

Plani i ndërhyrjes afatgjatë dhe puna me familjen

Pavarësisht nëse fëmija u vendos menjëherë në institucion apo u kthye në familje, duhet të përgatitet një plan ndërhyrjeje afatgjatë.

Hartimi i një plani afatgjatë të veprimit të përkohshëm duhet të marrë parasysh faktorët e rrezikut të fëmijëve, nevojat urgjente dhe faktorët kontekstualë që mundësojnë rehabilitimin e integrimit të plotë në familje dhe komunitet. Duke marrë parasysh nevojat individuale të një fëmije, puna e veçantë duhet të menaxhohet me familjen (prindërit, kujdestarët ligjorë ose të afërmit) me qëllim të rehabilitimit të suksesshëm dhe të qëndrueshëm dhe riintegrimit të fëmijës në familje.

Monitorimi dhe Vlerësimi

Ekipet e kontaktit përgjigjen në mënyrë proaktive ndaj nevojave të fëmijëve dhe familjeve në një situatë përmes një qasje ndërinstitucionale dhe ndër-sektoriale për bashkëpunimin për ndërhyrje të koordinuar. Qëllimi i tyre kryesor është të sigurojnë mbrojtjen e fëmijëve dhe familjeve në një situatë rruge përmes:

» Puna në terren për identifikimin e hershëm të fëmijëve dhe familjeve në një situatë rruge.
» Një përgjigje e drejtpërdrejtë dhe profesionale për rastet e fëmijëve dhe familjeve në situatë rruge.
» Një vlerësim fillestar i bazuar në një kornizë të përbashkët vlerësimi ndërmjet punonjësve socialë, punonjësve për mbrojtjen e fëmijëve dhe policisë së shtetit.

» Ndihma e menjëhershme në varësi të nevojave të fëmijës, nivelit të vlerësuar të rrezikut në rrugë dhe rrethanave të tjera.
» Qasje e drejtpërdrejtë në kujdesin e fëmijëve nën rrezikun e menjëhershëm të shmangies dhe parandalimin e dëmtimeve të mëtejshme dhe dëmtimit të jetës së fëmijës.
» Ndjekja familjare dhe identifikimi i mundësive të riintegrimit të fëmijëve familjeve përmes bashkëpunimit me ofruesit e shërbimeve lokale dhe monitorimin e situatës së rregullt në rrugë.

Për këtë arsye, kjo procedurë përcakton edhe indikatorët e monitorimit dhe vlerësimit të punës së kryer nga shkëputjet në terren për çdo fëmijë dhe familje të identifikuar në një situatë rruge, për të siguruar sukses në ndërlidhjen dhe përgjegjësinë midis të gjithë palëve të interesuara dhe strukturave përgjegjëse përfshirë punën me fëmijët në nje situate rruge.

Qëllimi i monitorimit dhe vlerësimit në këtë procedurë është të sigurojë informacion të rregullt për:
» Fushëveprimi i punës dhe aftësia e ekipeve në terren për të identifikuar dhe marrë masa për mbrojtjen dhe drejtimin e fëmijëve në situatën e rrugës.
» Efektiviteti i këtij shërbimi bazuar në rezultatet e ndryshimit të situatës së përdoruesit.
» Mbikëqyrja.

Monitorimi është procese sistematike e mbledhjes së të dhënave sipas indikatorëve të caktuar që përcaktohen në lidhje me zbatimin e ndërhyrjeve brenda procedurës.

Objektivat e monitorimit:
» Matni shkallën në të cilën puna në terren është në përputhje me standardet dhe treguesit e specifikuar në procedurë.
» Siguroni përgjegjësi të brendshme dhe të jashtme për burimet e përdorura dhe rezultatet e arritura për të identifikuar dhe mbrojtur fëmijët në situata rruge.
» Dokumentoni procesin dhe përvojën e punës së ekipeve në terren për të marrë vendime të informuara në të ardhmen dhe të mësoni nga përvoja.

Monitorimi do të sigurojë një shërbim cilësor, do të identifikojë sfidat dhe çështjet dhe kontribuon në përmirësimin e ofrimit të shërbimeve për fëmijët në situata rruge.

Për shkak se kontrolli është kryesisht një funksion menaxhimi, për një ekip fushor ai do të kryhet nga një koordinator i ekipit në terren i cili do të marrë informacion sasior në nivelin mujor për punën dhe shërbimin e tyre. Ky informacion do të dokumentohet në bazën e të dhënave të fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë.

Tremujori, Koordinatori i Ekipit Fushor harton një raport progresi për punën e bërë dhe shërbimet e ofruara, bazuar në treguesit e caktuar.

Grupet e interesit

Ekzistojnë një numër i palëve të interesuara të rëndësishme për zgjidhjen e problemit të fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë - institucionet brenda sektorit të mirëqenies sociale janë si qeveria, policia, institucionet gjyqësore, institucionet e kujdesit shëndetësor dhe arsimi dhe ekspertët dhe organizata e shoqërisë civile.

Probleme specifike në trajtimin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë janë kapacitetet e mbingarkuara, si dhe mungesa e ekspertizës dhe bashkëpunimit midis institucioneve dhe organizatave të angazhuara në këtë çështje, që është pengesa kryesore në ofrimin e një qasje sistematike, ndër-sektoriale dhe multidisiplinare për luftimin dhe parandalimi.

Kapacitetet dhe Ekspertizat

Nuk ka kapacitete, dhe sipas deklaratave të vetë palëve të interesuara, shpesh nuk ka një ekspertizë të mjaftueshme për veprim efektiv për të parandaluar dhe luftuar përvojën në rrugë, veçanërisht lypjen e fëmijëve.

Shumica e organeve, institucioneve dhe organizatave, nuk kanë kapacitete të mjaftueshme për të punuar me fëmijë dhe të rinj nga ky grup i prekshëm. Shtë treguese që numri i të punësuarve (posaçërisht në sistemin e mirëqenies sociale) duhet të rritet, do të përmirësohet, dhe do të organizohen trajnime shtesë në njohuri dhe aftësi për të punuar me fëmijë me përvojë në rrugë që duhet të organizohen.

Përgjegjësitë dhe masat

Qendra për Punë Sociale (QPS) është e detyruar që në interesin më të mirë të fëmijëve të punojë në mbrojtjen më të mirë të fëmijëve me përvojë në rrugë, të parandalojë dhunën në familje dhe të zhvillojë masa për mbrojtjen e të drejtave dhe mirëqenies së fëmijëve të ekspozuar ndaj shfrytëzimit ekonomik.

Në lidhje me mbrojtjen e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë, **institucionet e mirëqenies sociale** kanë këto përgjegjësi:
» Puna këshilluese me fëmijët;
» Puna këshilluese me prindërit (përfshirë paralajmërimin e sanksioneve);
» Mbështetje për fëmijët dhe përkujdesje (përfshirë vizitat në shtëpi);
» Paraqitja e akuzave penale dhe kundërvajtëse;
» Shqyrtimi dhe/ose sugjerimi për privimin e të drejtave prindërore;
» Financë dhe ndihmë juridike për familjet.

Ekzistojnë një numër aktivitetesh që këto institucione mund të marrin përsipër në juridiksionin e tyre në lidhje me fëmijën dhe rininë me përvojë në rrugë. Shumica e tyre ofrojnë fëmijë, këshillohen me fëmijë dhe prindër, paraqesin akuza. Ofrimi i mbështetjes materiale rrallë ofrohet shërbim që qendrat e punës sociale i ofrojnë fëmijës me përvojë në rrugë.

Përveç sa u tha më lart, QPS duhet të kontaktojnë policinë ose shkollat ku marrin pjesë fëmijë me përvojë në rrugë. Nëse fëmija nuk është banor i komunës në të cilën është kapur të lyp, QPS duhet të njoftojë qendrën përkatëse komunale, të përpiqet të gjejë prindër dhe të informojë organizatat joqeveritare dhe shoqatat e ndryshme. Roli i QPS në adresimin e problemit të fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë duhet të rritet me këshillim dhe sigurim të mbështetjes financiare. Të gjitha qendrat janë shprehur se përveç punës këshilluese, ato nuk ndërmarrin veprimtari dhe masa të tjera që lejohen me ligj.

Puna me fëmijën me përvojë në rrugë:
» Vendosja e një kontakti urgjent me fëmijën duke shkuar në fushë, dhe nga vlerësimi në bashkëpunim me policinë

» Përcaktimi i fakteve rreth shfrytëzimit të punës, abuzimit, urgjencës për ndërmarrjen e aktiviteteve mbrojtëse.
» Ata kryejnë intervista me punonjësit e institucionit arsimor ku marrin pjesë fëmija, shërbimi i mjekësisë familjare dhe persona të tjerë që mund të japin informacione përkatëse për të gjitha rrethanat e situatës në të cilën ndodhet fëmija.
» Në kontakt me fëmijën Qendra për punë sociale është e detyruar të veprojë me ndjeshmëri të veçantë për problemet me dhunën, shkaqet dhe format e ndryshme në të cilat paraqitet. Gjatë së cilës secilit fëmijë do t'i jepet një kuptim i veçantë kundër problemit të shfrytëzimit të punës ose lypjes.
» Vendosni kontakte me prindërit/kujdestarët e fëmijës dhe prezantojini ato me të drejtat e tyre ligjore, kompetencat dhe të drejtat e fëmijës për mbrojtje nga çdo formë e shfrytëzimit, dhunës dhe neglizhencës, si dhe masat dhe veprimet që Qendra për Punë Sociale do të ndërmarrë në procedurën e mëtutjeshme, të rëndësishme për mbrojtjen e sigurisë së fëmijës, veçanërisht në lidhje me vendosjen e fëmijës në strehimore.
» Prindërit/kujdestarët që nuk morën pjesë në shfrytëzimin e fëmijës, dhunën dhe format e tjera të abuzimit, tregojnë për realizimin e së drejtës për ndihmë juridike falas, këshillime dhe mbështetje të përshtatshme për fëmijën në qendrën e përditshme të fëmijëve.
» Nëse Qendra për Punë Sociale nuk ka aftësi për këshillim, d.m.th., trajtim për të cilin ka nevojë fëmija, është i detyruar të hulumtojë mundësitë në mjedis dhe ta informojë fëmijën për këtë, d.m.th., të kontaktojë institucionin e zgjedhur, dhe ndihmojeni fëmijën të ushtrojë të drejtën e tij për këtë lloj mbështetjeje.
» Ushtrimi i procedurave të filluara penale ose kundërvajtëse që lidhen me situatën në të cilën gjendet fëmija, qendra udhëhiqet nga parimi i interesit më të mirë të fëmijës dhe, përndryshe, caktohet kujdestar special për qëllimet e këtyre procedurave.
» Stafi i qendrës është i detyruar të bëjë një shënim zyrtar, të raportojë ose të regjistrojë në secilën nga aktivitetet e ndërmarra në rastet e fëmijëve me përvojë në rrugë.
» Me kërkesë të zyrës së prokurorit kompetent ose policisë, Qendra jep dokumentacionin e plotë që është e rëndësishme për zgjidhjen dhe provën e një vepre penale.
» Mban një procesverbal me shkrim të masave të shqiptuara, monitoron ekzekutimin e tyre, raporton në Gjykatën e Kundërvajtjes për ekzekutimin e masës, propozon zëvendësimin e masave nga një tjetër.
» Ata janë të detyruar të mbajnë një procesverbal unik me shkrim për të gjitha aspektet e shfrytëzimit ekonomik dhe abuzimit të fëmijëve.
» Secila Qendër është e detyruar të përpilojë listën e orëve të punës (emrin dhe mbiemrin e oficerit dhe numrin e telefonit), për orë të tëra pas orarit të punës, ose fundjavave, dhe ta dorëzojë atë në komisariatet kompetente, si dhe personat e autorizuar në Spitalin e Fëmijëve për ndërhyrje të përbashkët.
» Ata janë të detyruar të kryejnë arsimim të vazhdueshëm dhe procedura në rastin e fëmijëve me përvojë në rrugë.

Në lidhje me angazhimin e policisë, në përbërjen e mandatit të tyre dallohen dy përbërës:
» Dorëzimi i akuzave në prokurori, dhe;
» Bashkëpunimi dhe raportimi me institucionet e mirëqenies sociale.

Masat e marra nga policia po lëvizin në një rreth të ngushtë, i cili konsiston në informimin e qendrave për punë sociale, identifikimin e identitetit të një fëmije dhe thirrjen e prindërve.

Qëndrimi konsistent i policisë në lidhje me dy përgjegjësitë po reflekton në zbatimin e dispozitave ligjore:
» Nëse fëmija është më i ri se 14 vjeç, policia duhet të informojë QPS;
» Nëse fëmija është më i madh se 14 vjeç, një prokuror publik mund të ngrejë akuzën ndaj fëmijës; sidoqoftë, në të dyja rastet është e mundur që të ngrihet akuza ndaj prindërve.

Bazuar në autorizimet ligjore, policia është e detyruar të ndërmarrë të gjitha masat dhe veprimet e nevojshme që synojnë mbrojtjen e fëmijëve me përvoja në rrugë, t'u sigurojë atyre akses në forma të ndihmës mjekësore dhe të tjera, të ndërmarrë të gjitha masat dhe veprimet për mbrojtjen e fëmijëve, duke dokumentuar çështjen dhe dërgimin e informacionit në zyrën e prokurorit kompetent, dhe koordinimin me Qendrat për Punë Sociale, institucionet shëndetësore, OSHC-të kompetente dhe strehimin e fëmijëve. Në këtë drejtim, pas regjistrimit të raportit të fëmijëve me përvojë në rrugë, policia ndërmerr masat dhe veprimet e mëposhtme:
» Gjatë regjistrimit të aplikacionit, ata duhet të fillojnë të mbledhin sa më shumë informacione fillestare për arsyen e situatës, të tilla si: informacione për natyrën e çështjes, adresën në të cilën fëmija u gjet duke lypur, shfrytëzuar ose ndonjë lloj tjetër të abuzimi, numrin e telefonit të personit që ka raportuar rastin, nëse është e nevojshme të merret një ambulancë, nëse ka një person të moshuar në vendin e ngjarjes, i cili ka të bëjë me fëmijën, dhe nëse nuk ka përshkrim të informacione të dyshuara dhe të mundshme për lëvizjen e fëmijës (karakteristikat e të dyshuarit: nëse ai është i prirur të konsumojë alkool, drogë, etj.)
» Menjëherë pasi të mësojnë për përvojën e fëmijëve në rrugë, policët me uniformë do të vijnë në vendin e ngjarjes së paku me dy oficerë, megjithatë, në varësi të kompleksitetit të situatës, duhet të përfshihet një ekip i plotë për përpunimin kriminal, me personin zyrtar nga vendori Qendra kompetente për punë sociale.
» Policët e bëjnë më të lehtë që fëmija të dërgohet në strehën më të afërt, së bashku me një zyrtar të Qendrës për Punë Sociale dhe një person përgjegjës nga OSHC.
» Të gjitha të dhënat e mbledhura nga policia duhet të sigurohen nga shërbimi i urgjencës i komisariatit kompetent, personit përgjegjës nga Qendra për Punë Sociale dhe personi përgjegjës i OSHC-së kompetente.
» Policët, pasi të mbledhin të dhëna, në varësi të rastit të veçantë, do të kryejnë privimin e lirisë së kryesit që merr pjesë në shfrytëzimin e punës dhe abuzimin e fëmijëve në përputhje me ligjin.
» Në rastin e vendosjes së një fëmije në një strehë, oficerët e policisë mbrojnë konfidencialitetin e të dhënave që nënkupton mungesën e informacionit për vendndodhjen e fëmijës. Kush ka kontakte vetëm me një zyrtar të Qendrës për Punë Sociale, i cili do të kryejë vëzhgim zyrtar të familjes dhe arsyet që e çuan fëmijën në një gjendje të tillë.

Institucionet Shëndetësore ofrojnë kujdes shëndetësor gjithëpërfshirës për fëmijët me përvojë në rrugë me qëllim të ruajtjes së shëndetit fizik dhe mendor të fëmijës, si dhe korrigjimin e dëmtimeve dhe traumave. Në rast të dyshimit se dëmtimi ose gjendja shëndetësore është pasojë e dhunës në familje ose shfrytëzimit të fëmijës, profesionisti i kujdesit shëndetësor është i detyruar të bisedojë posaçërisht me fëmijën që dyshohet se është viktimë dhe ta inkurajojë atë të besohet si kujdes shëndetësor punëtor dhe për të zbuluar më shumë rrethana që lidhen me dëmtimin ose gjendjen e fëmijës.

Punëtorët shëndetësorë, të cilët gjatë kryerjes së detyrave të tyre, zbulojnë se fëmija është abuzuar ose shfrytëzuar, janë të detyruar:
» Raportoni me urgjencë rastin në administratën kompetente të policisë dhe Qendrën për Punë Sociale, sipas vendbanimit të fëmijës.
» Ata janë të autorizuar të paraqesin një kërkesë për fillimin e procedurës kundërvajtëse (Për raportimin e dhunës, pëlqimi i fëmijës/viktimës nuk kërkohet)
» Trajtoni viktimën e dhunës si përparësi në ofrimin e ndihmës së parë mjekësore, sipas ashpërsisë së dëmtimeve të indikacioneve mjekësore të pacientëve të tjerë.
» Regjistroni faktet dhe deklaratat e fëmijës ose personit shoqërues të qendrës së mirëqenies sociale të qendrës për punë sociale në kartonin ose protokollin e pacientit, me regjistrimin e detyrueshëm të datës dhe detyrimin e regjistrimit pas regjistrimit në regjistër.
» Mbani një rekord unik të fëmijëve me përvojë në rrugë.
» Ata mbajnë si sekret profesional çdo gjë që mësojnë për gjendjen shëndetësore të fëmijës dhe situatën në të cilën gjendet fëmija.
» Dorëzoni autoriteteve kompetente gjyqësore ose policore dokumentacionin që është i rëndësishëm për zgjidhjen dhe provën e një vepre penale ose kundërvajtje.
» Nëse personi që e futi fëmijën në lypje ose shfrytëzim ekonomik është një person me çrregullime mendore ose një i varur, ai/ajo duhet t'i referohet trajtimit ose të shtrënguar në spital me forcë dhe të informojë administratën kompetente të policisë dhe qendrën për punë sociale në lidhje me të.

Institucionet arsimore janë të detyruara të marrin të gjitha masat për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës, me theks të veçantë mbrojtjen e fëmijëve nga të gjitha format e dhunës. Në këtë drejtim, ata janë të detyruar të ndërmarrin aktivitete dhe masa motivuese që synojnë inkurajimin dhe fuqizimin e qëndrimit në sistemin arsimor në mënyrën e mëposhtme:
» Sigurohuni që fëmijët me përvojë në rrugë të kenë përparësi në mbulimin e programeve të bashkëfinancimit.
» Siguroni mësim plotësues në lëndët mësimore për këta fëmijë, të cilët do të marrin mbështetje më intensive dhe të përhapur në zotërimin e materialeve shkollore, të cilat për shkak të rrethanave dhe nevojave specifike të këtyre fëmijëve bazohen në një qasje individuale ndaj fëmijëve.
» Në përputhje me kornizat ligjore, planifikoni dhe organizoni rregullisht orë mësimore për fëmijë deri në moshën 15 vjeç, të cilët nxjerrin klasa të shkollës fillore, si dhe provime jashtë-kurrikulare në shkolla që gravitojnë në vendbanimin e një fëmije viktimë të shfrytëzimit të punës dhe forma të tjera abuzimi.
» Në situata emergjente, kur fëmijët nuk posedojnë dokumente identifikimi, ato mundësojnë përfshirjen në procesin arsimor sipas nevojave dhe mundësive aktuale të zhvillimit të fëmijës.
» Siguroni libra shkollorë, snack dhe transport (nëse udhëtojnë më shumë se 4 kilometra në një drejtim) për fëmijët me përvojë në rrugë ndërsa janë në procesin arsimor.
» Krijoni një mekanizëm të qartë raportimi (nga shkolla), mungesën e një fëmije nga një kujdestar jo prindëror/ligjor, dhe përmes ilaçit zyrtar të mjekut. Monitoroni në mënyrë të veçantë mungesën që nuk justifikohet në mënyrën e përmendur, nëse kërkon ca kohë (p.sh. 3 ditë), me përfshirjen e detyrueshme të qendrës lokale të punës sociale kompetente.
» Trajtimi i detyrueshëm ndërdisiplinor me adoleshentët në rrugë dhe hartimi i një plani individual të mbrojtjes për secilin fëmijë, monitorimi i zbatimit të planit, puna e njëkohshme

me familjen në mënyrë që të eliminohen shkaqet që e sollën fëmijën në një situatë të tillë dhe zbatimin e sanksioneve për prindërit/kujdestarët nëse vlerësohen si të justifikuar.

OShC-të perceptojnë rolin e tyre parësor në edukimin e prindërve dhe fëmijëve, akomodimin dhe fuqizimin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë, si dhe zbatimin e programeve të ndryshme të mbështetjes, në mënyrë të pavarur dhe në bashkëpunim me institucionet përkatëse, veçanërisht në përpjekje për të përfshirë fëmijët në sistemin e rregullt arsimor.

Roli i veçantë i OSHC-së reflektohet në krijimin e një linje SOS për mbështetjen dhe mbrojtjen e fëmijëve me përvoja në rrugë.

Institucionet Gjyqësore kanë për detyrë të shfrytëzojnë sa më shumë nga mundësitë juridike të përcaktuara me rregullore pozitive ligjore për mbrojtjen e fëmijëve me përvojë në rrugë dhe t'u sigurojnë atyre mbrojtje gjyqësore në mënyrë që të mbrojnë integritetin e tyre psikik fizik dhe të drejtën themelore të jetës pa dhunë dhe shfrytëzim , përmes:
» Trajtimi urgjent në rastet që lidhen me lypjen dhe shfrytëzimin e punës së fëmijëve.
» Informimi i fëmijëve për të drejtat e tyre gjatë zhvillimit të procedurave.
» Sigurimi i organizimit të punës së gjyqtarëve në atë mënyrë që ata të mund të zhvillojnë procedura kompetente gjatë fundjavave dhe festave në rastet e ndalimit.
» Gjyqtarët në procedurën penale dhe prokurorët do të sigurojnë pranimin e të akuzuarit ose personit të dyshuar për veprën e kryer të dhunës, udhëzimet për lypje dhe shfrytëzimin e punës së fëmijës me qëllim të ndalimit të të arrestuarit, dhe të ekzaminojnë personin e sjellë dhe vendosni se si të vazhdoni më tej.
» Sigurimi i mbrojtjes së fëmijëve në gjykatë dhe brenda gjykatës duke lehtësuar dhënien e deklaratave veçmas nga kryesi, në përputhje me rregulloret ligjore.
» Zyra e Prokurorisë është e detyruar të informojë administratën e policisë që ka paraqitur raportin për veprën penale të kryer për hapat e mëtutjeshëm, d.m.th., për vendimet që janë marrë në këtë rast, por edhe Qendrën lokale të Punës Sociale.

Institucionet kompetente, por edhe organizatat joqeveritare, në përgjithësi nuk kanë një metodë adekuate për të vlerësuar ndërhyrjet e ndërmarra për të mbështetur fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë ose për t'i monitoruar ato.

Bashkëpunimi ndërmjet palëve të interesit

Një nga parakushtet e rëndësishme të veprimit efektiv në mbështetje të fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë është bashkëpunimi midis institucioneve përkatëse, OShC-ve dhe ekspertëve në mënyrë që të sigurohet një qasje sistematike, ndër-sektoriale dhe multidisiplinare ndaj këtij fenomeni.

Analiza krahasuese[22] e përgjigjeve të përfaqësuesve të policisë, sektorit të mirëqenies sociale dhe shoqërisë civile ka përcaktuar disa fakte që janë të zakonshme për të gjithë zonën e vendeve të Ballkanit Perëndimor:
» Ekzistimi i bashkëpunimit midis policisë dhe mirëqenies sociale në nivelin e shkëmbimit të informacionit;

[22] Save the Children (2011). Regional Report on Child Begging: Prevalence, Prevention and Suppression of Child Begging. Prevention of Child Exploitation in South East Europe.

» Mungesa e bashkëpunimit ndërmjet shkollave dhe institucioneve të mirëqenies sociale;
» Niveli i ulët i bashkëpunimit me OShC;
» Niveli i ulët i bashkëpunimit midis institucioneve dhe qeverisë dhe institucioneve të qeverisjes vendore.

Bashkëpunimi më intensiv ekziston ndërmjet institucioneve shtetërore, veçanërisht institucioneve të mirëqenies sociale dhe policisë, ndërsa komunikimi midis qeverisë dhe sektorit joqeveritar është i pamjaftueshëm.

OSHC-të bashkëpunojnë me institucionet e mirëqenies sociale; një nivel bashkëpunimi pak më i ulët është i dukshëm me shkollat, policinë dhe institucionet shëndetësore, dhe një nivel të ulët bashkëpunimi me sektorin gjyqësor.

Nuk ka bashkëpunim të koordinuar dhe të vazhdueshëm midis aktorëve të përfshirë. Secili prej tyre vepron në juridiksionin e tij, dhe nuk kontribuon në zgjidhjen sistematike të problemit të fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë. Në shumicën e rasteve, fëmijët dhe të rinjtë largohen nga rruga për një kohë.

Nuk ka qasje sistematike ndaj këtij problemi, duke rezultuar kështu në shmangien e përgjegjësive (p.sh. në shkolla), mungesë bashkëpunimi midis palëve të interesuara, kapacitete joadekuate dhe të pamjaftueshme të institucioneve dhe organizatave që duhet të merren me këtë problem.

Problemet në zbatimin e bashkëpunimit ndër-sektorial janë më të dukshme në qytetet e mëdha ndërsa situata për këtë çështje është pak më e mirë në qytetet e vogla. Sidoqoftë, sfida më e madhe në nivelin lokal është lidhja ose rrjetëzimi i të gjithë aktorëve të përfshirë në punën me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë.

Përgjegjësitë, kualifikimet themelore, kompetencat dhe vlerat e nevojshme për praktikuesit

Rolet dhe përgjegjësitë mund të jenë të ndryshme dhe të ndryshme. Disa prej tyre janë:

Vlerësimi: marrja e informacionit të saktë dhe të duhur për situatën e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë dhe burimet e disponueshme. Kjo ndihmon në prioritizimin e nevojave dhe problemeve të fëmijëve në rrugë.

Duke iu përgjigjur nevojave dhe problemeve: përgjigja ndaj nevojave të menjëhershme dhe problemeve të fëmijëve në rrugë brenda kufijve të burimeve të disponueshme.

Mësimdhënia/edukimi: duke dhënë njohuri, aftësi dhe qëndrime të përshtatshme për fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë për t'i ndihmuar ata në parandalimin ose minimizimin e problemeve të tyre dhe në kërkimin e ndihmës kur është e nevojshme.

Mobilizimi dhe avokimi i komunitetit: stimulimi i fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë dhe komunitetit për të ndërmarrë veprime dhe për të miratuar mjete të realizueshme si zgjidhje duke krijuar vetëdijen për nevojat ekzistuese, problemet e fëmijëve në rrugë dhe për burimet e mundshme. Avokimi dhe mbështetja e çështjes së fëmijëve në rrugë mund të

forcojë vullnetin politik të qeverisë për të siguruar mbrojtje dhe mirëqenie të fëmijëve në rrugë dhe njësive të familjes.

Menaxhimi: planifikimi, zbatimi, vlerësimi i aktiviteteve, identifikimi dhe lidhja e burimeve të ndryshme brenda komunitetit dhe sigurimi i bashkëpunimit me organet përkatëse qeveritare dhe organizatat e tjera.

Karakteristikat e një punëtori efektiv për fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë

Për të qenë efektiv, punëtori duhet të posedojë ose të marrë karakteristika të caktuara:
» Keni njohuri, aftësi dhe qëndrime të përshtatshme.
» Keni dëshirën për të mësuar vazhdimisht. Kjo do të përfshijë të vetëdijshëm për kufizimet personale dhe të kërkoni ndihmë kur është e nevojshme.
» Keni integritet, pjekuri, dhe ndjenjën e përgjegjësisë, durimit dhe simpatisë.
» Keni vendosmëri, entuziazëm dhe motivim.
» Jini krijues dhe të shkathët.
» Të jetë në gjendje të punojë në një stil pjesëmarrës dhe të inkurajojë të gjithë të kontribuojnë me ide dhe të marrin vendime.
» Besoni në fuqizimin e fëmijëve në rrugë duke krijuar mundësi që ata të njohin dhe zhvillojnë aftësitë e tyre duke ndërtuar vetëbesim.

Njohuri, aftësi dhe qëndrimet

Profesionistët duhet të posedojnë njohuri, aftësi dhe qëndrime të përshtatshme për të qenë në gjendje të punojnë me fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë në mënyrë efektive.

Njohuritë

Njohuritë lidhen me informacionin dhe të kuptuarit e fakteve dhe parimeve. Njohuritë mund të merren duke lexuar raporte për fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë, duke folur me fëmijë dhe udhëheqës të tjerë kryesorë në komunitet, duke kryer vlerësime për fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë dhe mësim nga përvoja.

Aftësitë

Një aftësi është aftësia për të bërë diçka të mirë. Ata duhet të mësojnë aftësi të caktuara në mënyrë që t'i transferojnë ato tek fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë. Aftësitë mund të mësohen përmes praktikës dhe demonstrimeve.

Qëndrimet

Qëndrimet janë tendenca për të menduar apo sillur në një mënyrë të caktuar. Qëndrimet përfshijnë vlera dhe besime. Ato mund të shprehen në atë që thotë personi, çfarë bën ose jo, p.sh. nëse ata nuk e njohin gjendjen e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë dhe nuk besojnë se kanë nevojë për ndihmë, qëndrimi i tyre jo i kujdesshëm mund të pasqyrohet në mënyrën se si punëtorët ndërveprojnë me ta. Qëndrimet zhvillohen gjatë një periudhe të gjatë kohore dhe janë më të vështirat për tu ndryshuar.

Mbajtja e shënimeve dhe raportimi

Informacioni mbi fëmijët lokal dhe të rinjtë me përvojë në rrugë duhet të mblidhet sepse karakteristikat dhe situatat e fëmijëve në rrugë janë të ndryshme në çdo vend, qytet dhe lagje. Dosjet dhe materialet e tjera të shkruara për fëmijët me siguri nuk do të japin detaje të

mjaftueshme, pasi fëmijët e rrugës kanë tendencë të përjashtohen në regjistrimet e popullsisë ose anketat shtëpiake.

Puna me Fëmijë dhe Rini me Barrë të Eksperiencës në Rrugë

Fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë mund të jenë vlerësuar shumë herë nga agjencitë shëndetësore, mirëqenie, arsimore, ligjore dhe agjenci të tjera. Shtë e rëndësishme të mos kopjoni vlerësimet që janë bërë tashmë. Fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë priren të kenë një hapësirë të shkurtër vëmendjeje, prandaj është e këshillueshme që të shmangni shumë pyetje (mund të jetë e dobishme përhapja e vlerësimit në më shumë se një seancë për ta bërë procesin më pak të kërkuar).

Prioritetet

Gjatë vlerësimit, punëtori mund të gjendet në situatë që kërkon ndërhyrje urgjente, siç janë dëmtimet ose kërcënimi i dhunës. Merrni pjesë në këto çështje prioritare përpara se të merreni me regjistrime.

Dokumentimi dhe Raportimi Dokumentacioni ndihmon në monitorimin e përparimit të çështjes individuale. Regjistrimi dhe raportimi gjithashtu mund të ndihmojnë në monitorimin e progresit dhe në identifikimin e problemeve. Dokumentet janë të domosdoshëm për të komunikuar me agjencitë e tjera dhe janë një burim informacioni për njerëzit e tjerë.

Sistemet e mbajtjes së shënimeve dhe raportimit

Disa programe kanë një procedurë të saktë për mbajtjen e shënimeve për raste individuale dhe për regjistrimin e aktiviteteve ditore, javore ose mujore. Secili ekip duhet të vendosë se çfarë funksionon më mirë.

Format e marrjes

Profesionistët zakonisht mbajnë një procesverbal për numrin e fëmijëve dhe të rinjve me të cilët punojnë, dhe llojin e problemeve me të cilat përballen. Ata përdorin një formë marrjeje për këtë qëllim. Formulari zakonisht plotësohet pasi një punëtor në rrugë ka takuar fëmijën disa herë në rrugë ose në qendër. Ky informacion ndihmon në vlerësimin e çështjeve dhe zhvillimin e planeve të veprimit.

Fushat kryesore mbi të cilat duhet të merren informacionet janë: Identifikimi p.sh. emri, mosha, gjinia, data e lindjes, adresa e zakonshme, prejardhja familjare. Përshkrimi i fëmijës, pamja fizike, problemet fizike dhe emocionale.

Informacione të tjera p.sh. arsyet e largimit nga shtëpia, çdo arrestim, nevoja të veçanta.

Shënime për përparimin e çështjes

Disa punonjës të rrugës, veçanërisht ata që punojnë në qendra ose institucione, preferojnë të mbajnë informacione për secilin fëmijë veç e veç. Këto regjistrime quhen shënime të përparimit të çështjeve. Nëse punëtorët shohin çdo ditë një fëmijë/të ri, ata zakonisht bëjnë një hyrje çdo javë, por nëse shohin një fëmijë herë pas here, ata mund të hyjnë në një shënim përparimi pas çdo takimi.

Mbajtja dhe raportimi efektiv i regjistrave

Mënyra se si mbahen regjistrimet dhe raportet mund të kontribuojnë në efektivitetin e tyre. Farëdo metode të regjistrimit dhe raportimit të përdorura, për sa vlen, ato duhet të:

» Të jenë të qarta dhe të kuptuara lehtësisht (ata nuk duhet të kenë terma të komplikuar);
» Prezantohen në mënyrë logjike/në seksione;
» Theksoni pikat e rëndësishme;
» Të jetë i saktë (shmang detajet dhe përsëritjet e panevojshme);
» Të mbahen konfidencialë si të mos përdorin emra në dokumente të ndjeshme që mund të jenë inkriminuese;
» Të mbahet në një vend të sigurt;
» Të arrihen nga një numër i kufizuar i njerëzve dhe jo nga publiku i gjerë.

Përfundim

Provat nga WBC sugjerojnë që, përkundër ekzistencës së legjislacionit përkatës dhe në disa raste edhe dispozitave sociale, qeveritë nuk po bëjnë sa duhet në praktikë për t'i mbrojtur këta fëmijë. Nëse kjo është për shkak të mungesës së vullnetit politik, kapacitetit apo burimeve, qeveritë nuk po arrijnë të ndështkojnë autorët, ose t'i largojnë fëmijët në situata të detyruara të lypjes nga dëmtimi dhe t'u ofrojnë atyre kujdes rehabilitues. Ligjet dhe dënimet dërgojnë një mesazh të rëndësishëm për papranueshmërinë e detyrimit të fëmijëve të lypin. Sidoqoftë, realisht, ato do të merren seriozisht vetëm nëse shihet se do të zbatohen. Duke pasur parasysh se, fëmijët që janë të detyruar të lypin, është e vështirë të identifikohen midis numrit të madh të fëmijëve që lypin, vetëm një pjesë e vogël e të prekurve mund të arrihet ndonjëherë.

Situata aktuale në përcaktimin dhe qasjen ndaj zgjidhjeve për problemet e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë, e cila doli të jetë e zakonshme për të gjithë rajonin, u njoh në gjetjet e hulumtimit Save the Children nga 2011, dhe këto gjetje janë akoma të vlefshme:
» Fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë, posaçërisht (lypja e fëmijëve), si një fenomen shoqëror, nuk është i rregulluar në mënyrë adekuate me legjislacionin, legjislacionin dytësor dhe dokumentet strategjike;
» Ekspertët nuk janë unanime në mendimet e tyre se çfarë është përvoja e fëmijëve në rrugë (lypja);
» Masat ekzistuese ligjore në lidhje me këtë rrezik popullsia e fëmijëve nuk po zbatohen në mënyrë të vazhdueshme dhe me efikasitet;
» Sistemi ligjor nuk arriti t'u japë fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë statusin e viktimës së shfrytëzimit, dhunës, abuzimit dhe neglizhencës;
» Shkaqet e përvojës në rrugë janë komplekse dhe nuk janë hetuar sa duhet;
» Nuk mbahen të dhëna për përvojën e fëmijëve në rrugë, gjë që e bën edhe më të vështirë përcaktimin e shtrirjes së çështjes;
» Bashkëpunimi i autoriteteve, institucioneve dhe organizatave kompetente në lidhje me parandalimin e përvojës së fëmijëve në rrugë është i pamjaftueshëm;
» Masat që merren nuk janë as sistematike, as efikase, dhe nuk ka qasje gjithëpërfshirëse ndaj masave të tilla.

Shtë e nevojshme të vazhdoni të punoni për krijimin e rrjeteve në secilin komunitet lokal në mënyrë që të vendoset kjo zonë nën kontroll dhe të organizohen trajnime për punonjësit në të gjitha strukturat përkatëse përgjegjëse për kujdesin dhe mbrojtjen e fëmijëve. Në radhë të parë, kërkohet arsimimi i policisë dhe stafit të sigurimeve shoqërore, dhe më pas trainim special i ekipeve për punë në terren.

Shtë e rëndësishme të punohet në parandalimin dhe fuqizimin e sistemeve që janë të lidhura ngushtë me jetën e fëmijëve dhe për të rrënjosur shkaqet që çojnë ata të përfshihen në situata rruge.

Autoritetet, aktorët dhe organet kompetente, që veprojnë në juridiksionin e tyre, nuk kontribuojnë në zgjidhjen e përhershme dhe sistematike të problemit të lypjes së të miturve.

Bashkëpunimi ndërmjet institucioneve arsimore dhe qendrave për punë sociale duhet të forcohet, me shumicën e fëmijëve në rrugë që largohen nga shkollat shumë shpejt. Institucionet arsimore janë rrallë të informuara nga Qendra për Punë Sociale për mungesë të shpeshtë të fëmijëve, edhe kur është e qartë se një fëmijë i veçantë është në rrezik, megjithëse qendrat si organe të kujdestarisë duhet të ushtrojnë mbikëqyrje të të drejtave të prindërve dhe të parandalojnë neglizhencën dhe abuzimin e fëmijëve.

Vetëm qasjet multidisiplinare mund të kontribuojnë në shtypjen dhe zgjidhjen e këtij problemi, ku institucionet qeveritare duhet të kenë një rol shumë më aktiv. Shtë e nevojshme të bashkëpunoni me autoritetet kompetente, sektorin joqeveritar përmes një veprimi të përbashkët dhe mbështetjes së aktiviteteve dhe programeve

Shtë e nevojshme të vazhdoni të punoni për krijimin e rrjeteve në secilin komunitet lokal në mënyrë që të vendoset kjo zonë nën kontroll dhe për këtë janë trajnimi dhe trajnimi i nevojshëm i punonjësve në të gjitha strukturat përkatëse përgjegjëse për kujdesin dhe mbrojtjen e fëmijëve. Në radhë të parë, kërkohet arsimimi i policisë dhe stafit të sigurimeve shoqërore, dhe më pas trainim special i ekipeve për punë në terren.

Një qasje gjithëpërfshirëse për mbrojtjen e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë përfshin planifikimin, zbatimin dhe koordinimin për të arritur qëllimet e synuara. Procesi duhet të jetë sistematik dhe i vazhdueshëm. Një mbështetje e suksesshme kërkon përpjekje të komunitetit. Krijimi i një Komiteti Këshillëdhënës për Komunitetin është një hap i rëndësishëm në këtë drejtim.

Disa vende (Shqipëria dhe B&H) kanë protokolle në rastet e të rinjve me përvojë në rrugë, zbatimi i të cilave vitet e fundit ka përmirësuar ndjeshëm qasjen për mbrojtjen e këtij grupi të fëmijëve dhe të rinjve në rrezik.

Përpjekjet e bëra gjatë zbatimit të një përvoje të plotë të fëmijëve dhe të rinjve me mbrojtjen e rrugës duhet të dokumentohen siç duhet. Sistemet e duhura të regjistrimit dhe raportimit mund të kontribuojnë në menaxhimin efektiv të projektit dhe të shmangin dyfishimin e përpjekjeve. Informacioni i vlerësimit bazë dhe një procesverbal i procesit të zbatimit gjithashtu ndihmojnë në vlerësimin e ndikimit të aktiviteteve.

Shtojcat

Shtojca 1

FORMA PËR VLERËSIMIN E KUALITETIT TË JETËS TË TË RIUT DHE FËMIJËS				
Shënim: Kjo formë është përgatitur për të ndihmuar punonjësit të mbledhin informacione gjatë procesit të identifikimit dhe të vlerësojnë drejtpërdrejt fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë në mënyrë që të arrijnë një strukturë në mbledhjen dhe arkivimin e të dhënave dhe informacioneve kur kontaktoni fëmijën dhe familjen gjatë intervistës.				
Data_____	Koha_____		Punonjësi_____	
TAKIMI I PARË:				
QËLLIMI I TAKIMIT/INTERVISTA: (për shembull, nëse takimi është iniciuar nga thirrja SOS ose është porositur nga të tjerët)				
Pamja: (Shembull): Emri im është_____ dhe unë punoj për _____. Emri i kolegut/kolegut tim_____ dhe punon si _____. Detyra jonë është të ndihmojmë fëmijët dhe të rinjtë që e gjejnë veten në një situatë të vështirë dhe që kanë nevojë për ndihmë. Ne do të flasim dhe do të gjejmë një zgjidhje për ju dhe familjen tuaj së bashku. Unë dua t'ju bëj disa pyetje, ju e kuptoni më mirë atë që ju nevojitet dhe si mund t'ju ndihmoj. Nëse ju/ju (dhe prindi, nëse është), ju pranoni/atëherë ne mund të fillojmë. Mos ngurroni të më pyesni nëse jeni të interesuar për diçka. (Shpjegimi i konfidencialitetit/dhe mënyra e përdorimit/vërejtjeve).				
LOKACIONI:				
SHËNIM:				
AKTIVITETI QË FËMIJA ËSHTË I ANGAZHUAR NË:				
EMRI I PRINDIT/GARDIANIT DHE PROFESIONI I TYRE:				
MOSHA E FËMIJËS	Gjëra tjera:			
FËMIJËT TJERË (nëse ka)				
INFOMRACIONI NGA OBSERVIMET E MOMENTIT TË TANISHËM QË JANË FËMIJË				
OBSERVIMI I FËMIJËS GJATË INTERVISTËS	Nuk është shqetësuese	Pak shqetësuese	Shumë shqetësuese	Koment e
A ushqehet foshnja?				
A është fëmija i veshur siç duhet?				
A është fëmija i pastër?				
A fle fëmija?				
A është zhvillimi i fëmijës në përputhje me vitet e moshës?				

A po bashkëvepron fëmija me ju dhe a është komunikimi në përputhje me moshën e fëmijës?				
A është zhvillimi gjuhësor në përputhje me moshën e një fëmije?				
A duket fëmija i trembur ose i frikësuar apo është i qetë (me sa duket ose gjatë një bisede)?				
A ka fëmija ndonjë shenjë abuzimi, fryrje apo plagë të pashpjegueshme?				
Ka sjellje shqetësuese e cila nuk duket "normale"?				
A duket që fëmija ka një marrëdhënie miqësore me prindërit apo duket i ndrojtur (nëse shoqërohet)				
Vëzhgime të tjera (shkruaj) _____				
MONITORIMI I PRINDIT nëse ai/ajo është prezent në vend				
A ishte agresive/duke mbrojtur pozicionin e prindërve gjatë takimit?				
A flet prindi prozivisht për fëmijën?				
A ka diçka "të çuditshme" apo shqetësuese për sjelljen e prindit, gjë që tregon për problemet e fshehura				
A flet prindi duke folur negativisht për fëmijën/shprehur me një kritikë të fortë?				
A i përmend prindërit metodat arsimore shqetësuese? Për shembull, ndëshkimi fizik				
Shpjegim/Shënim: (Kur të mblidhen informacionet e para, të dy anëtarët e ekipit marrin parasysh hapat e mëposhtëm në varësi të situatës që vlerësohet. Atëherë ata komunikojnë/njoftojnë/shpjegojnë/sqarojnë për fëmijën/prindin/kujdestarin se çfarë mund të bëhet për të ndihmuar fëmijën dhe prindi/kujdestari).				

Shtojca 2
Pyetsori

Menu A: Fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë. Menyja e parë (menuja e pyetjeve për fëmijët në rrugë) është për pyetjet që mund të dëshironi të bëni direkt një intervistë.

1. Informacioni demografik.

Këto pyetje japin informacione mbi sfondin e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë:
» Gjinia e pjesëmarrësve. Sa vjec jeni Apo çfarë viti keni lindur?
» Ku ke lindur?
» A mund të lexoni dhe shkruani?
» Sa shkollim keni bërë?
» Ku jeton?
» Me kë jetoni?
» Ku jane prinderit e tu?
» Kush të rriti?
» Nga kanë ardhur prindërit tuaj?
» A praktikoni ndonjë fe? Sa e rëndësishme është për ju?
» A punoni? Çfarë lloj pune bëni?

2. Stresi.

Ngjarjet kryesore të jetës
Pyetja kryesore:
»A ju ka ndodhur ndonjë gjë në jetën tuaj që ka qenë shumë e vështirë?

Sonda, nëse është e nevojshme:
» A keni qenë ndonjëherë i sëmurë apo plagosur aq sa keni nevojë të shkoni në spital?
» A ka vdekur ndonjë afër jush?
» A keni qenë ndonjëherë në një situatë kur keni frikë të humbni jetën ose të jeni dëmtuar rëndë?
» A keni përjetuar ndonjëherë një fatkeqësi natyrore, siç është tërmeti, përmbytja apo zjarri?
» A jeni refugjat?

Streset e përditshme.
Pyetja kryesore:
» Çfarë nuk të pëlqen të jetosh në rrugë?
» Çfarë nuk ju pëlqen të jetoni me familjen tuaj?

Sonda, nëse është e nevojshme:
» Çfarë të pëlqen të jetosh në rrugë?
» Çfarë të pëlqen të jetosh me familjen tënde?
» Çfarë përpiqesh të shmangësh çdo ditë? (Probleme, fëmijë në rrugë, aktivitete)
» Ku fle zakonisht? Ku fle në kohë të tjera?
» Ku e merrni zakonisht ushqimin tuaj? Farë hani zakonisht? Vdes ndonjëherë i uritur?
» Nëse nuk mund të merrni ushqim, çfarë bëni?
» Ku i merrni rrobat? A janë ata mjaftueshëm të ngrohtë/të rehatshëm?

» Po kur bie shi shumë? A merrni ndonjëherë ftohje?
» Ku dhe si i pastroni rrobat?
» Ku shkoni të lani ose pastroni veten, dhe sa shpesh e bëni atë?
» Ku i merrni paratë tuaja?
» A siguroni ndonjëherë seks në këmbim të dashurisë, ushqimit, veshjeve, strehimit, drogës apo parave? A keni shpesh shqetësime? Kush ju bën sherr? Pse ju bëjnë sherr? Çfarë bëjnë ata?

Tendosjet e qëndrueshme të jetës.

Pyetja kryesore:

» Cilat janë problemet më të rëndësishme që keni në këtë moment në jetën tuaj, përveç gjetjes së ushqimit, strehimit dhe veshjeve?

Sonda, nëse është e nevojshme:

» A ndiheni mirë me veten? A jeni po aq e fortë fizikisht sa të gjithë të tjerët?
» Cilat janë gjërat më të rëndësishme që ju nevojiten tani për të marrë?
» Cilat janë planet tuaja për të ardhmen? Keni nevojë për më shumë arsimim? Kindfarë lloj edukimi? A do të keni mundësi të gjeni një vend pune? Farë lloj pune mund të merrni?
» Çfarë lloj trajnimi do të ndihmonte në marrjen e llojit të punës që dëshironi të keni?
» Çfarë pune dëshironi?
» Ku do të dëshironit të jetonit?
» A ndiheni shpesh të trishtuar, të vetmuar apo të pakënaqur? A keni provuar ndonjëherë të dëmtoni ose vrisni veten?

Tranzicionet e jetës.

Pyetjet kryesore:

» A është dashur të lëvizësh shpesh?
» A duhet të lëvizësh shumë kur jeton në rrugë? Pse?
» A lëviz familja juaj shumë? Pse?

Sonda nëse është e nevojshme:

» A jeni rritur në një vend tjetër?
» Madefarë të bëri të lëvizësh këtu?
» Nëse keni lëvizur, a keni humbur kontaktet me miqtë e afërt ose familjen?
» A është e vështirë të bësh miq të rinj kur të zhvendosesh në një zonë të re?
» Çfarë e bën më të lehtë përshtatjen me një grup të ri të fëmijëve në rrugë?
» A keni pasur grupe të ndryshme miqsh? Nëse po, pse i ndryshove miqtë e tu?

Ndryshimet zhvillimore të adoleshencës

Pyetja kryesore:

» Cilat gjëra janë të mira dhe cilat janë gjërat e vështira për tu rritur dhe për të qenë adoleshentë?

Sonda, nëse është e nevojshme:

» Si është të jesh adoleshent?
» A jeni si adoleshentët e tjerë?
» Çfarë është e ndryshme për ju?
» A shqetësoheni për tu rritur?

3. Normalizimi i përdorimit të substancave.

Pyetja kryesore: Cilat janë problemet në lidhje me përdorimin e substancave në komunitetin tuaj?

Sondat, nëse është e nevojshme:
» Çfarë mendojnë për përdorimin e substancave fëmijët dhe të rinjtë me përvojë rruge në komunitetin tuaj?
» Cilat substanca janë në rregull dhe cilat substanca janë të këqija për t'u përdorur?
» Cila është substanca më e dëmshme dhe cila është më e sigurta?
» Nga vijnë fëmijët në rrugë nga substancat e tyre?
» Sa e lehtë është për fëmijët e rrugës përreth këtu të marrin substanca? A është më e lehtë për të marrë substanca këtu sesa gjetkë?
» A preferojnë fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë të përdorin substanca të caktuara apo përdorin substanca të ndryshme në varësi të disponueshmërisë së tyre?
» Në çfarë mënyre ka pasur një ndryshim në disponueshmërinë e substancave të ndryshme përreth këtu me kalimin e kohës?
» Sa ndikon kostoja e substancave në llojin dhe sasinë e substancave që përdorin fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë? A ka pasur një ndryshim në koston e substancave që ata përdorin?
» A përdorin fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë më shumë substanca kur ata jetojnë në rrugë ose kur ata jetojnë diku tjetër?
» A përdorin shumica e fëmijëve dhe të rinjve me përvojë në rrugë duke përdorur të njëjtat substanca si miqtë e tyre?
A i inkurajojnë miqtë të tjerët këtu për të përdorur substanca? Nëse po, pse?
» A u shqetësuan fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë nga policia ose të tjerët për shkak të përdorimit të substancave të tyre?
» A mendoni se reklamimi, sponsorizimi apo tregtimi i substancave ndikon tek fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë?

4. Efektet e përdorimit të substancave.

Pyetjet kryesore:
» Cilat janë arsyet kryesore që fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë përdorin substanca?
» Çfarë efektesh sjellin nga përdorimi i substancave të tilla si kanabisi, alkooli, duhani, zam, etj?

Sonda, nëse është e nevojshme:
» Çfarë substancash përdorni ju/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë? Cila është substanca e preferuar?
» Cila është substanca më e preferuar? Ju mund të nxisni nga lista e mëposhtme:
» Alkooli
» Duhani
» Kanabisi (psh. Gjethe marijuana, hashash, rrëshirë/vaj)
» Opioidet natyrore (psh. Heroina, opiumi, morfina, kodina)
» Opioidet sintetike (p.sh. metadoni, petidina, omnoponi)
» Kokainë (p.sh. pasta e kokës, kripë kokainë, çarje)

» Stimulues të ngjashëm me amfetaminën (p.sh. metilfenidati, metamfetamina, MDA, akulli)
» Stimulues/Halucinogens (p.sh. MDMA, bromo-DMA)
» Stimulues të tjerë (p.sh. ephedrina, kafeina)
» Halucinogjenet (psh. LSD, psilocybin, peyote, mescaline, PCP)
» Hipnozativë (p.sh. barbituratet, benzodiazepinat, metakaloni)
» Lëndë të paqëndrueshme dhe aerosole (p.sh. benzinë, zam, benzinë)
» Të tjerët (p.sh. khat, kava, pitchuri, arrëmyshk, arrë betel)
» Barna pa recetë.

5. Bashkëlidhja emocionale.

Pyetja kryesore:
» Kush ose çfarë është më e rëndësishmja për ju?

Sonda, nëse është e nevojshme:
» Cila është/si ka qenë familja juaj? A jeni akoma në kontakt me ta?
» Çfarë të pëlqen për familjen tënde? Çfarë nuk ju pëlqen për familjen tuaj? (Nëse larg)
» Çfarë të mungon në familjen tënde?
» Dëshironi të vizitoni familjen tuaj ose të ktheheni dhe të jetoni me ta?
» A do t'ju mirëpresë familja juaj përsëri?
» Kush është më i rëndësishmi për ju në familje?
» Cilat janë mendimet tuaja për shkollën? (njëjtë për arsimin joformal)
» Cila është/ishte gjëja më e dobishme për shkollën?
» Sa mirë/bëri në shkollë? (njëjtë për arsimin joformal)
» Si mund/a mund të vazhdoni me punën e shkollës?
» Si u lidhët me mësuesit tuaj? (njëjtë për arsimin joformal)
» A do të konsideronit të shkoni përsëri në shkollë? (njëjtë për arsimin joformal)
» A keni disa miq të ngushtë, shumë miq jo shumë të ngushtë, apo as miq të vërtetë?
» Kush është shoku juaj më i ngushtë? Kujt i besoni? Kujt nuk i beson?
» Kujt i drejtoheni kur të keni nevojë për ndihmë? Kujt ju admironi? Kush është heroi juaj?
» Me kë jeni më dakord më prindërit/kujdestarët tuaj, miqtë tuaj, mësuesit/punëdhënësin tuaj ose partnerin tuaj seksual?
» Me kë ndiheni më të qetë? Kush të admiron?
» Kush thotë gjëra të mira për ju? Kush jeni me shume?
» A i miratojnë prindërit/kujdestarët tuaj për stilin e jetës tuaj?
» A i aprovojnë prindërit/kujdestarët tuaj për miqtë tuaj?
» A i aprovojnë miqtë tuaj nga prindërit/kujdestarët tuaj?
» A kanë/kanë prindërit/kujdestarët tuaj një problem të përdorimit të substancave?
» A u largove nga shtëpia për shkak të substancave të prindërve/karrierës suaj?
» A u largove nga shtëpia për shkak të abuzimit seksual, fizik apo emocional?
» A është feja e rëndësishme në jetën tuaj?
» Ju pëlqen puna juaj? Si është punëdhënësi juaj?
» A keni një kafshë shtëpiake? Si ndiheni për kafshën tuaj?
» A posedoni ndonjë gjë që është shumë e veçantë për ju?

6. Aftësitë, aftësitë dhe strategjitë e përballimit.

Pyetjet kryesore:
» Për cilat gjëra mendoni se jeni më së miri?
» Si keni arritur t'i mbijetoni vështirësive në jetën tonë?

Sonda, nëse është e nevojshme:
» Cilat janë problemet më të vështira me të cilat duhet të merreni?
» Si merreni zakonisht me këto probleme?
» Çfarë mund të mësoni që do t'ju ndihmojë të përballeni më mirë?
» Çfarë bëni kur ndiheni në ankth dhe stres?
» Çfarë bëni kur ndiheni të zemëruar? Si përpiqeni të kontrolloni zemërimin apo dhunën tuaj?
» A keni ndonjë problem në gjumë? Helpsfarë ju ndihmon të flini?
» Çfarë bëni për të bërë të ndjeheni më mirë me veten?
» Si përpiqeni të ndaloni përvojat në rrugë që të mos ju detyrojnë të bëni diçka që nuk dëshironi të bëni?
» Çfarë bëni për të kontrolluar përdorimin e substancave tuaja?
» Cilat aftësi të veçanta ju nevojiten për të punuar ose për të fituar para?

7. Burimet.

» Nga i merrni informacionin tuaj? Me kë flisni dhe dëgjoni? Informationfarë informacioni keni besim? Kush nuk do ta dëgjoni apo vini re?
» Ku shkoni për trajtim mjekësor? Ndihesh rehat atje? A jeni trajtuar mirë atje? Si mund të përmirësohet shërbimi? Kush dëgjoni për informacionin mjekësor dhe shëndetësor?
» Kush e shihni për t'ju ndihmuar të gjeni strehim ose një vend për të jetuar? Kush ju ndihmon të merrni ushqim? Ku shkoni për të gjetur veshje?
» Ku shkoni për rekreacion? Cfare ben per tu zbavitur? Farë do të dëshironit të bënit për rekreacion? A luani ndonjë sport? Dëshironi të luani sport? Ku e kalon pjesën më të madhe të kohës? Ku do të dëshironit të kaloni kohë?
» A jeni i përfshirë në ndonjë aktivitet edukativ? Nëse po, çfarë po mëson? A keni pasur ndonjë trajnim për një vend pune? Nëse po, ku? Çfarë lloj trajnimi dëshironi? Si do të ishte e dobishme?
» Nëse mund të lexoni, çfarë lexoni dhe çfarë dëshironi të lexoni? A shihni televizion, video, filma apo dëgjoni radio? Cilit i besoni, dhe cili ju siguron informacionet më të mira?
» A lexoni pamflete dhe postera informacioni? I besoni ata? Çfarë lloj informacioni do të vini re, p.sh. shumëngjyrësh, me humor, të frikshme, serioze?
» Ku mësoni për informacionin mbi substancat? Ku do të shkonit të ndihmonit për një problem të substancave? Kush mund t'ju japë këshilla për dietën tuaj?

8. Informacione të përgjithshme shëndetësore.

» Si ka qenë shëndeti juaj i përgjithshëm në të kaluarën? Problemsfarë problemesh keni pasur me shëndetin tuaj?
» A keni pasur ndonjë aksident? A vuani nga ndonjë alergji?
» A keni ndonjë problem me dhëmbët tuaj?
» A keni pasur ndonjëherë një sëmundje seksualisht të transmetueshme?
» A vuan nga ndonjë paaftësi afatgjatë?

» A keni kërkuar ndonjëherë trajtim mjekësor, p.sh. për tuberkuloz, infeksion parazit?
» A jeni pranuar ndonjëherë në spital? Nëse po, pse?
» A keni pasur operacione?
» A jeni trajtuar ndonjëherë nga një psikiatër apo psikolog? Pse keni nevojë për një trajtim të tillë?
» A po merrni ndonjë trajtim tani? A jeni i kënaqur me trajtimin tuaj mjekësor? Si mund të përmirësohet?
» A ka shkaktuar përdorimi i substancave ndonjë problem me shëndetin tuaj?
» Çfarë imunizimesh keni marrë?
» Çfarë hani normalisht?

9. Sjelljet e rrezikut.

Pyetja kryesore:
» Shembull i bërjes së pyetjes drejtpërdrejt: A keni ndonjë rrezik me jetën ose sigurinë tuaj? Nëse po, çfarë lloj rreziku?
» Shembull i bërjes së pyetjes në mënyrë indirekte: A mendoni se fëmijët në rrugë marrin rreziqe me jetën ose sigurinë e tyre? Nëse po, çfarë lloj rreziku?

Sonda nëse është e nevojshme:
» A bëni ju/fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë këtu, duke bërë diçka disi të rrezikshme ose të guximshme?
» Si ju tregoni miqve tuaj/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë rruge këtu përreth? Si e provoni veten/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë këtu?
» Çfarë duhet të bëni ju/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë këtu për t'u pranuar nga fëmijët dhe të rinjtë e tjerë me përvojë në rrugë?
» A ju/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë këtu përfshihen në luftime?
» A keni/fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë këtu mbani/përdorni një thikë, armë ose armë të tjera? A ju/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë rrëzoni këtu ligjin për argëtim, për t'u pranuar nga të tjerët, ose për të mbijetuar në rrugë?
» A ju/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë në rrugë këtu, bëni gjëra të rrezikshme për të fituar para ose për të marrë ushqim, rroba, strehim, etj?
» A jeni ju/fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë këtu përreth aktive seksuale?
» A jeni detyruar ndonjëherë të bëni seks?
» A siguroni seks për të mbijetuar?
» A keni kryer ndonjëherë marrëdhënie seksuale me një person të të njëjtit seks?
» Sa partnerë seksualë keni pasur/keni tani?
» A keni ndonjë fëmijë apo keni mbetur shtatzënë? A keni pasur ndonjëherë një abort? Nëse po, ku?
» Cilat janë sëmundjet seksualisht të transmetueshme? Farë është HIV? AIDS? A keni pasur ndonjëherë një sëmundje seksualisht të transmetueshme?
» A jeni ju/fëmijë dhe të rinj me përvojë në rrugë përreth këtu në rrezik të infektoheni me HIV ose me sëmundje të tjera seksualisht të transmetueshme?
» A përdorni ndonjë formë kontracepsioni? Cfare tipi? Sa shpesh? Farë është 'seksi më i sigurt'?
» A eksperimentoni ju/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë rruge këtu përreth me kombinime të ndryshme të substancave? Çfarë kombinimesh përdorni ju/fëmijët e rrugës këtu përreth? A

ju/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë rruge këtu përreth marrin ndonjëherë substanca që nuk i dini?
» A bëni ju/fëmijët dhe të rinjtë me përvojë rruge këtu, a bëni gjëra të rrezikshme pasi përdorni substanca, të tilla si kryerja e një krimi, ngjitja në ndërtesa ose pemë, noti, marrëdhënia seksuale me të huajt ose ecja nëpër një rrugë të ngjeshur?
» A përdorni substanca vetëm ose me fëmijë të tjerë dhe të rinj me përvojë në rrugë? Ku i përdorni këto substanca?
» A keni injektuar ndonjëherë ndonjë substancë? Si e injektove? Nëse po, a ndani gjilpërë, shiringë, ujë ose ndonjë pajisje tjetër me dikë tjetër?
» Nga i merrni gjilpërat dhe shiringat tuaja të pastra? A i përdorni sërish ato? Si i pastroni ato dhe me çfarë?